

Sociale Visie Utrecht 2040

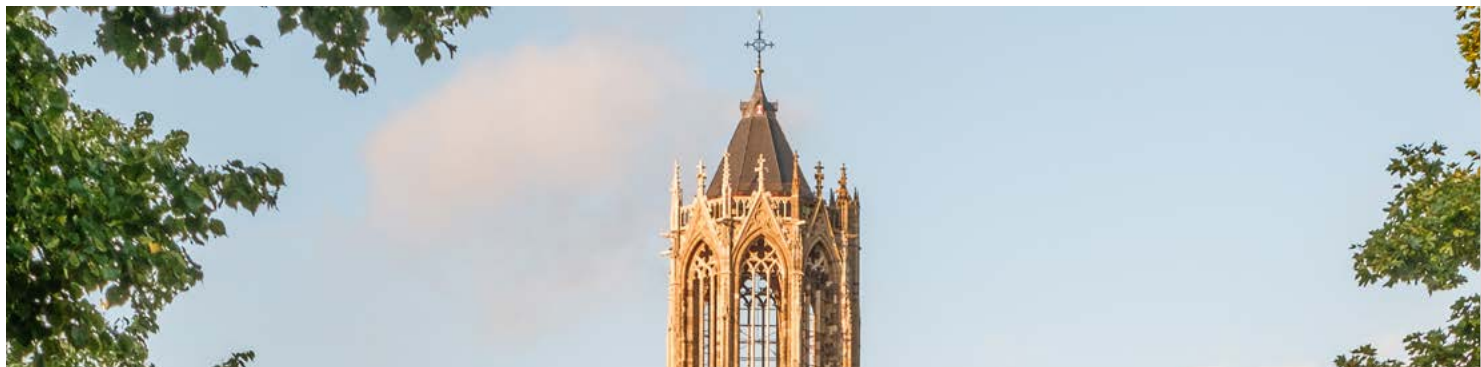

Samen voor een inclusief,
veerkrachtig en gezond Utrecht

Gemeente Utrecht

[Utrecht.nl](https://utrecht.nl)

Inhoudsopgave

A

Inleiding

1. Aanleiding
2. Toekomstbeeld
3. Ambitie

6
7
11
14

B

Opgave

1. De verschillmakers
2. Wat vraagt dit van ons?

16
17
32

C

Monitoren, sturen en verantwoorden

1. Financiële strategie
2. Voortgang en verantwoording
3. Utrechts sturingsmodel

38
39
41
42

D

Bijlagen

1. Gezondheidsmodel en grondoorzaken
2. Analyse
3. Eindnoten

44
45
46
50

Voorwoord

“Als je deelt, wordt het licht.” Die woorden sprak een Utrechter uit Lombok tijdens een gesprek over dromen voor de toekomst. Dat raakt de kern van waar we in Utrecht voor willen staan: een stad waar we naar elkaar omkijken. Utrecht is de stad van Sint Maarten. Dat verhaal van delen en zorgen voor elkaar is niet alleen een deel van onze geschiedenis, maar ook de basis voor de toekomst die we willen bouwen.

In de afgelopen jaren hoorden we talloze verhalen die gaan over delen. Fatima die met haar burens kookt in een Overvechtse school om elkaar te steunen bij het opvoeden van jonge kinderen. Bram die na een moeilijke tijd weer werk vond met hulp van zijn buurtteam. Jamila en Bas die als vrijwilligers jongeren helpen hun krachten en interesses te ontdekken. Dit zijn verhalen van Utrechters: mensen die elkaar opzoeken, en zorg dragen voor elkaar.

Onze visie kijkt verder dan een collegeperiode. Voor het eerst in het Utrechtse sociaal domein hebben we een langetermijnvisie ontwikkeld die reikt tot 2040. En dat is nodig, want de uitdagingen waar we mee te maken hebben, vragen om meer dan tijdelijke oplossingen. De vraag naar zorg groeit, terwijl er steeds minder mensen zijn die deze zorg kunnen bieden. Dit legt niet alleen druk op onze professionals, maar op de hele samenleving. Als gemeente spelen we daar een belangrijke rol in, maar echte verandering ontstaat pas als zorg iets wordt waar we allemaal een steentje aan bijdragen.

Daarom gaan we het voortaan anders doen. We kijken niet alleen naar de symptomen, maar onderzoeken de grondoorzaken en pakken die aan. Dat vraagt om moed, scherpzinnigheid en een langetermijnperspectief. En vooral: om samenwerking. Tussen de gemeente, professionals, vrijwilligers, burens, organisaties en bedrijven. Deze visie vraagt daarom daadkracht om met open vizier samen te werken. Het betekent ook dat we nog beter moeten luisteren naar elkaars ervaringen en verhalen, en moeten bijsturen waar nodig.

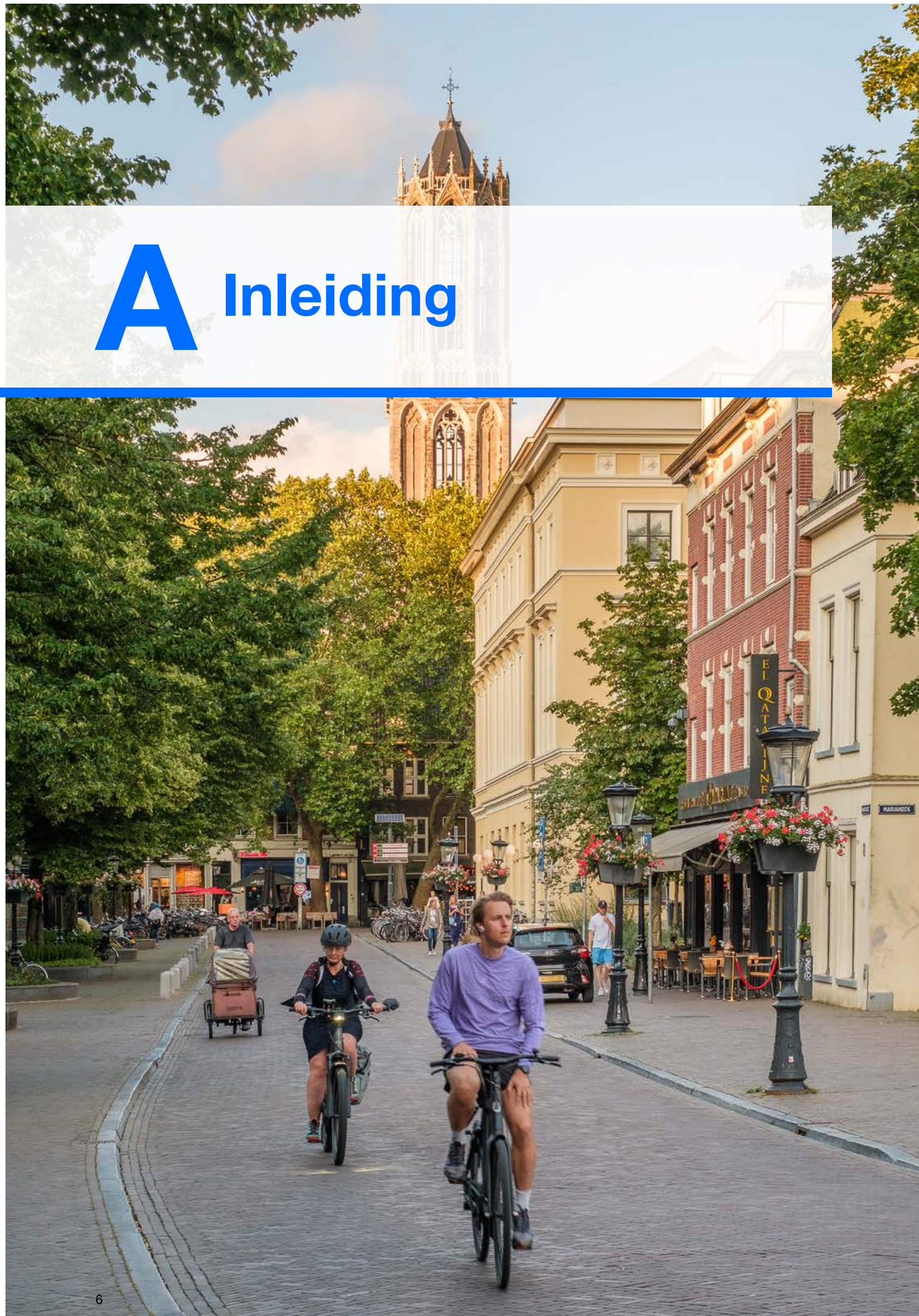
Bovenal willen we dat deze visie niet bij woorden blijft, maar ons allemaal in beweging brengt. Dat we, samen met onze inwoners en partners, werken aan een stad waar we duurzame veranderingen doorvoeren. Zo maken we van deze visie een kompas voor de toekomst van Utrecht: een stad waarin we samen bouwen aan een inclusieve, veerkrachtige en gezonde samenleving.

Wethouders

Linda Voortman en Dennis de Vries

A Inleiding

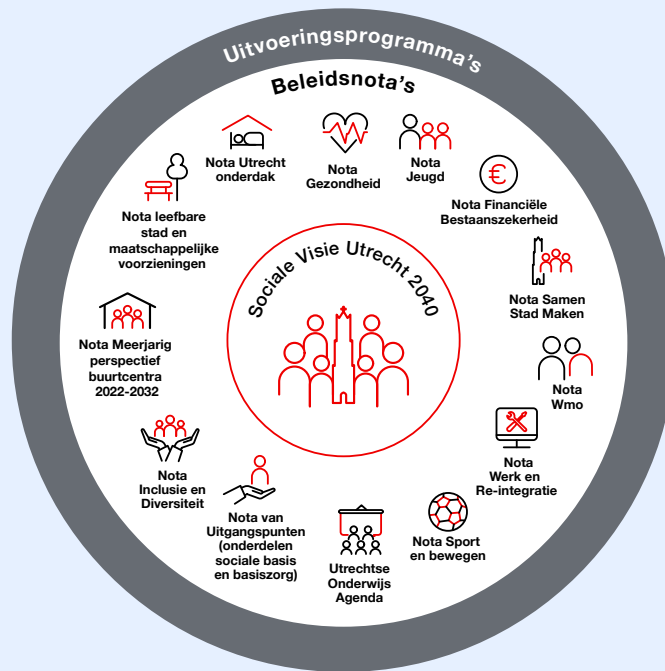
1. Aanleiding

Zo rond het jaar 350 was Maarten van Tours lid van de keizerlijke garde. Als onderdeel van zijn uniform droeg hij een rode mantel. Op een gure winterdag zag hij bij de stadspoort van Amiens een man die het koud had. Hij besloot zijn mantel te delen; met zijn zwaard sneed hij de mantel in tweeën. Maarten van Tours is al sinds de vroege Middeleeuwen de beschermheilige van onze stad en hét gezicht van met elkaar delen en omkijken naar elkaar. De waarden van Sint Maarten staan centraal in deze Sociale Visie.

Wij hebben de afgelopen jaren een stevige basis gelegd voor een Gezond Stedelijk Leven voor iedereen. Utrecht is een stad waarin het met veel mensen goed gaat, maar er zijn helaas ook grote verschillen. Verschillen in inkomen, in gezondheid en in mogelijkheden voor inwoners om zich te kunnen ontwikkelen en mee te kunnen doen. Intussen kampen we met toenemende schaarste op verschillende vlakken: financiële schaarste, schaarste in de fysieke ruimte, woningen en in personeel. We zien ook de vraag naar zorg toenemen, terwijl onze stad blijft groeien naar zo'n 470.000 inwoners in 2040. De grote uitdagingen waar we voor staan, dwingen ons om keuzes te maken die merkbaar zullen zijn: we moeten scherper prioriteren, en soms de keuze maken voor het ene en daarmee niet voor het andere. Het principe van Ongelijk Investeren voor Gelijke Kansen is daarom leidend in deze Sociale Visie Utrecht 2040 (hierna SVU 2040). We gebruiken deze visie om vanuit een stip op de horizon (het toekomstbeeld, zie hoofdstuk 2 van deze visie) richting te geven aan wat voor stad we willen zijn en daarmee ook richting geven aan integraal gemeentelijk beleid, de uitvoering en inzet van middelen en capaciteit. Het kader van de Rechtvaardige Stad¹ benutten we als houvast bij het maken van keuzes in schaarste en in wat dit van ons als gemeente vraagt.

Utrecht wil in 2040 een stad zijn waarin ongewenste verschillen tussen inwoners steeds kleiner zijn en steeds meer inwoners nog actiever bij elkaar betrokken zijn. We bouwen aan een samenleving waarin mensen meer grip op hun leven ervaren en kunnen omgaan met tegenslagen die bij het leven horen. Niemand weet wat de toekomst zal brengen, want die is niet maakbaar. Maar we werken vanuit hoop op die toekomst. Hoop als werkwoord en om vanuit de inspiratie van Sint Maarten onze langetermijnambitie voor Utrecht te verwezenlijken:

We vormen een inclusieve, veerkrachtige en gezonde gemeenschap, waarin alle inwoners een eerlijke kans hebben om mee te doen en zich te ontwikkelen tot wie ze kunnen en willen zijn.

Figuur: Beleid en uitvoering sociaal domein 2023/2024

Sociale Visie Utrecht 2040 en bestaand sociaal beleid

Een visie wordt altijd geschreven in een tijd waarin er ook ander beleid is. De ontwikkeling van verschillende beleidsnota's, hervormingen en de SVU 2040 liepen de afgelopen tijd deels gelijk op. Dit heeft elkaar versterkt doordat het hielp bij het scherp krijgen waar een sociale visie moet ondersteunen en waar deze aan moet bijdragen. Andersom heeft de visie de nota's gesteund met het aanbrengen van gezamenlijke focus. Door de intensieve samenwerking bij de ontwikkeling van de beleidsnota's en de SVU 2040 is de verwachting dat op korte termijn geen aanpassingen nodig zijn op de al vastgestelde beleidsnota's. We geven met deze visie ook richting aan de hervormingen in het sociaal domein.

Sociale Visie Utrecht 2040 en samenhang met de Ruimtelijke Strategie Utrecht 2040

Met de SVU 2040 wordt vanuit het sociaal domein² ook de relatie gelegd met de fysieke leefomgeving, omdat sociale en ruimtelijke ontwikkelingen elkaar versterken. Het onderscheid tussen ruimte en sociaal is een manier om werk te verdelen, niet om de samenleving in te richten. Soms zijn juist keuzes in bijvoorbeeld de publieke ruimte essentieel om verschillen tussen inwoners te verkleinen en gezondheid te bevorderen. Daarom is een verbinding van de SVU 2040 met de Ruimtelijke Strategie Utrecht 2040 (RSU 2040) aangebracht. De SVU 2040 wordt, naast de RSU 2040, onderdeel van de Omgevingsvisie³.

Sociale Visie Utrecht 2040: het proces en vervolg

De inhoud van de SVU 2040 is gebaseerd op een analyse van trends, ontwikkelingen en grondoorzaken van sociale vraagstukken, maar ook op basis van gesprekken met inwoners (in een aantal wijken hebben we hen gevraagd wat zij de kinderen van de stad in 2040 toewensen. In deze visie staan enkele citaten uit deze gesprekken) en meerdere gesprekken en inhoudelijke sessies met uitvoeringspartners.

Leeswijzer

In de inleiding is beschreven welke ambitie we voor ogen hebben en hoe we deze visie zien als een middel om daarnaartoe te werken. Ook is aangegeven hoe de SVU 2040 zich verhoudt ten opzichte van andere beleidsnota's en visiedocumenten en hebben we in het kort de aanleiding voor deze visie geschetst. **In het vervolg van de inleiding wordt aandacht besteed aan:**

- Het Toekomstbeeld van de stad gebaseerd op de ambitie en input vanuit de verschillende beleidsvelden, partners en inwoners.
- De Ambitie en de samenhang met de programmabegroting.

Daarna werken we in het hoofdstuk **De opgave** dit verder uit in de volgende onderdelen:

- **Verschilmakers.** Vanuit de analyse volgen de onderwerpen waar we het meest verschil kunnen maken. Hierin leggen we ook de verbinding met de fysieke omgeving.
- **Wat vraagt dit van ons?** Hierin leest u meer over de leidende principes die gemeente en partners op koers moeten houden. Wat de gemeente anders gaat doen in het samenwerken en in contact staan met de stad en haar inwoners en wat dat vraagt in onze manier van sturen.

In het hoofdstuk **Monitoren, sturen en verantwoorden** leest u:

- De financiële strategie.
- Hoe we de voortgang en verantwoording organiseren.
- Hoe we het Utrechts sturingsmodel benutten om te sturen op deze visie.

2. Toekomstbeeld

Het is donderdagochtend in juni 2040. Utrecht ontwaakt. Zwermen kinderen vinden hun weg naar school. Volwassenen werken thuis of zijn op weg naar hun werk, of ze helpen die dag bij een dierbare of goede buur. De geschiedenis van hun stad, de stad van Sint Maarten, zit in hun DNA: als je hier woont, deel je met elkaar en doe je iets voor een ander. In Utrecht hoort iedereen erbij en luisteren we naar elkaar; jong, oud, nieuwkomer en mensen met verschillende achtergronden. In Utrecht is iedereen Utrechter. De betrokkenheid van inwoners bij elkaar is de afgelopen decennia sterk gegroeid. De ongewenste kloof tussen inwoners werd steeds verder gedicht. Mensen voelen dat ze grip hebben op hun dagelijks leven. We vormen een inclusieve, veerkrachtige en gezonde gemeenschap, waarin iedereen een eerlijke kans heeft om mee te doen en zich te ontwikkelen.

Kantelpunt in de jaren 20

Er was in de jaren 20 van deze eeuw een schaarste aan financiën, ruimte en ook beroepskrachten. We voorzagen dat dit in de toekomst zo zou blijven⁴. Ook hadden steeds meer inwoners moeite met rondkomen. Daarnaast vroegen mondiale problemen als klimaatverandering en energietransitie om actie. Het was duidelijk dat doorgaan op dezelfde weg niet meer kon. Het was tijd voor een andere manier van met elkaar samen leven met eerlijke kansen voor iedereen. Inwoners van onze stad gaven duidelijk aan dat zij meer vanuit de eigen gemeenschap kunnen en willen open pakken. En er was behoefte om af te stappen van het voortdurende streven naar een individueel succesvol leven, het idee van maakbaarheid, het kunnen voorkomen van tegenslagen en de daarbij horende prestatiedrang. Deze ontwikkelingen vroegen om andere keuzes: in hoe de gemeente en organisaties in de stad (samen)werken, in het bijstellen van verwachtingen ten aanzien van de toekomst en een andere manier van hoe inwoners zich tot elkaar verhouden. Samen met inwoners hebben gemeente, organisaties en ondernemers in de stad gekeken naar wat dit van iedereen vraagt en wat we van elkaar kunnen verwachten.

Gemeenschapskracht, zorg en ondersteuning

Sinds die tijd geeft de gemeente nog meer ruimte aan inwoners om samen taken op te pakken. Utrecht was altijd al een stad waarin veel inwoners actief betrokken waren en toch was deze manier van meer samen doen voor anderen wat wennen. Er wordt nu ook veel vaker dan vroeger een beroep gedaan op het eigen netwerk of op betrokken buurtbewoners. Zorg wordt daarnaast vaker groepsgericht gegeven, omdat dit stimuleert dat inwoners hulp durven vragen aan een ander, waardoor de betrokkenheid tussen inwoners groeit. Ook zijn inwoners zich veel meer bewust van het tekort aan professionals. Zorg wordt pas gevraagd als de omgeving het niet meer kan bieden. En als professionele hulp nodig is, is deze te vinden in laagdrempelige centra in de wijk of buurt waar verschillende disciplines samenwerken. Ook worden de mogelijkheden van AI (Artificial Intelligence) goed benut, waardoor er voor professionals meer tijd is voor persoonlijk contact.

Gezond samen leven

De verschillen tussen groepen inwoners in gezond ervaren levensjaren zijn verkleind. De gemeente zette radicaal in op het aanpakken van de grondoorzaken van deze verschillen. Dat startte met het bieden van financiële bestaanszekerheid en een betaalbaar dak boven je hoofd voor de inwoners. Dit leidde tot minder geldstress, meer gezonde levensjaren, en meer veerkracht in tijden van tegenslagen. In de aanpak van de gevolgen van klimaatverandering werden juist de minst weerbaren in de stad het eerst geholpen. Gezondheid werd een belangrijk thema voor ons allemaal. We zijn ons nu veel meer bewust van onze collectieve verantwoordelijkheid voor gezondheid, en het beschermen daarvan. Bijvoorbeeld door het weren van de marketing en verkoop van ongezonde producten. Op school, werk, de sportclub en in het café is gezond eten, drinken en bewegen tegenwoordig vanzelfsprekend.

Wat werkte hier nu vooral? Dat was het bieden van bestaanszekerheid, de goede samenwerking met onderwijs, aandacht voor de eerste levensjaren, het aanmoedigen van gezonde initiatieven in de stad, het benutten van bestaande regulerende mogelijkheden en een onvermoeibare inzet om samen met landelijke partners wet- en regelgeving ondersteunend te laten worden aan gezondheid. Gemeente en inwoners werken bovendien goed samen in netwerken in de buurt aan gezondheid en preventie van ziektes.

Kansrijk opgroeien

Ook in 2040 gaat opgroeien en opvoeden met vallen en opstaan. Daarom ontmoeten aanstaande ouders elkaar al tijdens de zwangerschap en vinden zij emotionele en praktische steun bij elkaar. Kinderen leren samendoen en samenleven ook op school, met oog voor ieders eigenheid en behoefte. We hebben gestimuleerd om af te stappen van de traditionele toetscultuur en minder belang te hechten aan hoge cijfers. We helpen kinderen tot bloei te komen door hen vreedzaam spelend te laten leren, samen te leven en leeftijden op scholen te combineren. Doordat we veel hebben geïnvesteerd in die goede basis voor de inwoners is er in gezinnen minder stress en meer ruimte om vooruit te kijken. In en rondom school vormen beroepskrachten, ouders en kinderen een gemeenschap. Hier zie je dat mensen samen koken, muziek maken, verhalen vertellen en gemakkelijk de weg naar hulp weten te vinden. Dit helpt om samen antwoorden te vinden op vragen rondom opvoeden en om op verschillende manieren de ontwikkeling van kinderen te stimuleren.

Utrecht groeit in balans en blijft divers

Het altijd aantrekkelijke Utrecht bleef de afgelopen jaren groeien. Daarbij is er veel aandacht geweest voor het faciliteren en stimuleren van ontmoeting, zowel in wooncomplexen als in de openbare ruimte. Ook is er volop ingezet op betaalbaar wonen. Er zijn lastige keuzes gemaakt vanwege de schaarse ruimte die in onze stad beschikbaar was, waarbij we zorgden dat het niet ten koste ging van de gezonde balans. Een gezonde groene leefomgeving werd de standaard en daarbinnen zorgden we ook voor andere voorzieningen, zoals cultuur, opleidingsplekken en werkgelegenheid. Er is de afgelopen decennia veel geïnvesteerd in de Utrechtse buurten waar de (risico's op) gezondheidsachterstanden het grootst waren. Vooral daar kwamen extra voorzieningen. Mede dankzij het bouwen met aandacht voor de balans in de stad lukt het om de bevolking in 2040 divers te houden, zowel in leeftijdsopbouw als achtergrond. De ouderen worden dankzij de medische ontwikkeling steeds ouder en horen erbij in Utrecht. Er is ook voor hen veel erkenning en waardering voor hun bijdrage aan de samenleving en hun betekenisvolle rol in de familie, buurt of de wijk. Nieuwkomers werden Utrechters. En de Utrechters vormen een inclusieve, veerkrachtige en gezonde gemeenschap, waarin alle inwoners een eerlijke kans hebben om mee te doen en zich te kunnen ontwikkelen tot wie ze kunnen en willen zijn. Het verhaal van Sint Maarten in een nieuwe uitvoering, met de Utrechters in de hoofdrol.

3. Ambitie

We schetsen in het voorgaande hoofdstuk het toekomstbeeld als wenkend perspectief op weg naar 2040. Een beeld dat ontstaan is vanuit onze ambitie.

Ambitie: Utrecht is in 2040 een inclusieve, veerkrachtige en gezonde gemeenschap, waarin alle inwoners een eerlijke kans hebben om mee te doen en om zich te ontwikkelen tot wie ze kunnen én willen zijn.

Deze ambitie is een vertaling van ‘Gezond Stedelijk Leven voor Iedereen’, door het streven naar een inclusieve en gezonde gemeenschap waarin de ongewenste verschillen in de stad zijn verkleind. Dat kunnen we niet alleen. Hier is een veerkrachtige en bij elkaar betrokken gemeenschap voor nodig met wie we samen - als stad - om kunnen gaan met de uitdagingen en keuzes waar we richting 2040 voor komen te staan.

De SVU 2040 biedt daarmee een overkoepelende ambitie op verschillende programma's uit de begroting (levendige en gezonde stad, kansrijk opgroeien, ontwikkelen en wonen voor iedereen, betrouwbare overheid, passende ondersteuning en opvang, en werk, toekomstbestendige economie en bestaanszekerheid). Deze overkoepelende ambitie werken we uit in zes subambities, die voortkomen uit de thema's waarmee we het meeste verschil kunnen maken: de verschilmakers. Deze subambities komen overeen en/of zijn nauw verbonden met de ambities uit de programmabegroting (een verfijning). Ze onderscheiden zich ook, omdat ze verschillende aandachtsgebieden aandragen vanuit het sociaal domein en nadrukkelijk bedoeld zijn om de inzet te richten en te kunnen prioriteren wanneer dat nodig is. Dit maakt dat ze veelal een verfijning zijn van de ambities uit de programmabegroting. Hieronder noemen we de zes subambities en lichten we toe hoe deze zich verhouden tot de ambities in de programmabegroting.

Financiële Bestaanszekerheid: iedereen kan rondkomen

Ambitie: *In Utrecht hebben inwoners voldoende financiële middelen om te voorzien in elementaire levensbehoeften, voor basale maatschappelijke participatie (werk, sociale en culturele activiteiten en sport) en voldoende financiële buffers voor onverwachte uitgaven.*

Deze ambitie is een verfijning van de ambitie van het programma Werk, Economie en Bestaanszekerheid: *We werken aan zekerheid van werk en inkomen, nu en in de toekomst.* We focussen vanuit het sociaal domein op financiële bestaanszekerheid.

Een betaalbaar dak boven je hoofd: de noodzaak van passende huisvesting

Ambitie: *Utrecht is een stad waar ook mensen die minder te besteden hebben betaalbaar kunnen wonen. Er zijn voldoende woningen voor kwetsbare groepen, inwoners met vitale beroepen en mensen met een lager inkomen.*

Deze ambitie is een verfijning van de ambitie uit het programma Ontwikkeling en Wonen voor iedereen: *We vinden het belangrijk dat iedereen die dat wil in onze stad een passende woning kan vinden.* Een betaalbare woning voor kwetsbare groepen, inwoners met vitale beroepen en mensen met een lager inkomen is cruciaal voor de opgaven in het sociaal domein en daarom maken we deze verfijning.

Ambitie: *We committeren ons aan de ambitie in het Nationaal Actieplan Dakloosheid uit 2022: We streven naar een stad waar dakloosheid in 2030 tot het verleden behoort.*

Deze ambitie is een verfijning van de ambitie uit het programma Passende Ondersteuning en Opvang: *We bieden passende zorg, ondersteuning en opvang aan Utrechters die dit nodig hebben.* We maken deze verfijning om te benadrukken dat dakloosheid de meest fundamentele vorm van bestaansonzekerheid is.

Kansrijk opgroeien: samen opgroeien

Ambitie: *In 2040 groeien kinderen in Utrecht op in een stabiele, gezonde, stimulerende en liefdevolle omgeving.*

Deze ambitie komt overeen met de ambitie in het programma Kansrijk Opgroeien.

Gezond samen leven: een zorgzame gemeenschap in een gezonde leefomgeving

Ambitie: *In Utrecht (stad van Sint Maarten) is het uitgangspunt: als je in Utrecht woont doe je iets voor een ander. Dat is vanzelfsprekend.*

Ambitie: *De leefomgeving in Utrecht versterkt het samen leven en gezondheid.*

Deze ambities zijn een verfijning van de ambitie uit het programma Levendige en Gezonde Stad: *we zorgen voor voorzieningen die de levendigheid en gezondheid in de stad bevorderen.* We maken deze verfijning, omdat we hiermee de nadruk leggen op het samen leven en de gezonde leefomgeving.

B Opgave

1. De verschilmakers

In het toekomstbeeld schetsten we het wenkend perspectief: waar leidt onze ambitie naartoe? We willen deze ambitie waarmaken in een tijd waarin schaarste van financiën, ruimte en beroepskrachten een doorlopend vraagstuk in het sociaal domein is. Om onze ambitie te realiseren hebben we daarom, gebruikmakend van de theorie over de Rechtvaardige Stad, heel kritisch gekeken naar waarmee we tussen nu en 2040 echt het verschil kunnen maken. We kunnen onze capaciteit en middelen immers maar één keer inzetten. Daarom hebben we een analyse gemaakt van de belangrijkste ontwikkelingen richting 2040, het Utrechts gezondheidsmodel benut en samen met het Verwey Jonker Instituut een analyse van de grondoorzaken gemaakt (zie bijlage D1 en D2 voor de samenvatting daarvan).

Kern van het Utrechtse gezondheidsmodel is dat veel van de problemen van Utrechters geen individuele oorzaak hebben. De oorzaak van problemen ligt voornamelijk in de maatschappelijke, economische en politieke context, de sociaaleconomische positie van inwoners en de leefomstandigheden. Dit betekent dat het nodig is om onze focus te verschuiven van interventies gericht op individuen naar interventies gericht op het hele systeem. Vanuit de bovengenoemde analyses zijn we gekomen tot vier zogenaamde verschilmakers. Met de verschilmakers versmallen we de focus in het sociaal domein, waardoor we effectiever zijn en de lat hoger kunnen leggen. Ook verbreden we onze focus naar het fysieke domein.

Een verschilmaker geeft richting aan ons beleid, aan de hervormingen in het sociaal domein en aan wat we wel én ook niet meer doen. Een verschilmaker helpt ook bij de keuze van budgetverdeling en geeft richting aan onze lobby. De verschilmakers betekenen ook iets voor andere thema's waar we ons als gemeente voor inzetten. Met andere thema's kunnen we stoppen, een ondergrens bepalen vanuit de wettelijke kaders of vanuit dat wat we essentieel vinden om te bieden in de basis. Die inzet kunnen we ook richten op de verschilmakers, bijvoorbeeld dagbesteding van ouderen (als invulling vanuit de WMO) laten bijdragen aan het gezond samen leven of kansrijk opgroeien. Zo worden de verschilmakers ook versterkt vanuit andere onderwerpen.

De 4 verschilmakers zijn:

1. **Financiële bestaanszekerheid:** iedereen kan rondkomen.
2. **Een betaalbaar dak boven je hoofd:** de noodzaak van passende huisvesting.
3. **Kansrijk opgroeien:** samen opgroeien.
4. **Gezond samen leven:** een zorgzame gemeenschap in een gezonde leefomgeving.

In de volgende paragrafen worden deze verschilmakers verder uitgewerkt in: de onderbouwing, definitie, specifieke ambitie en toelichting op hoe we vanuit deze verschilmaker de lat hoger willen leggen.

1.1 Financiële bestaanszekerheid: iedereen kan rondkomen

Achtergrond en onderbouwing

Inwoners worden geconfronteerd met sterk oplopende kosten van zorg, energie en levensonderhoud in het algemeen. Het is daarmee voor Utrechters die al moeite hebben met rondkomen steeds moeilijker om in hun basisbehoeften te voorzien. Daarbij geven inwoners die al langer in armoede leven aan dat hun (financiële) problemen groter zijn geworden⁵. Ruim 22.000 Utrechtse huishoudens (bijna 14%) leeft van een inkomen tot 125% van het wettelijk sociaal minimum⁶. Deze groepen zijn ongelijk verdeeld over de stad⁷.

Het leven in financiële bestaansonzekerheid (onderdeel van de sociaaleconomische positie in het gezondheidsmodel) brengt stress en ook vaak andere problemen met zich mee, zoals: schulden, een slechte gezondheid, psychische problemen en een instabiele woonsituatie. Dit zorgt voor nog meer stress⁸. Hoe meer je wordt geconfronteerd met een opeenstapeling van problemen, hoe meer deze elkaar versterken en des te moeilijker het wordt om problemen zelf op te kunnen lossen. We zien dat armoede vaak doorwerkt in generaties. Het risico dat kinderen die opgroeien in armoede later zelf ook arm worden, is in Nederland bijna twee keer hoger dan bij kinderen die in hun jeugd niet arm zijn⁹. Inzet op financiële bestaanszekerheid is nodig om dit te doorbreken. Bovendien heeft het ook een steeds groter effect op de gezondheid¹⁰. Bij 19% van onze inwoners in de leeftijd 18 - 64 jaar (46.000) die zich ongezond voelt, zien we veel problemen samenkomen¹¹. Deze groep heeft vaker problemen met geld, werk, wonen en gezondheid. Het werkt ook andersom; inwoners die een goede gezondheid hebben, kunnen gemakkelijker zelf voorzien in inkomen. Zo is het voor alle Utrechters prettig als we ervoor zorgen dat meer mensen ook zelf mee kunnen doen.

Zorg voor de mensen die het moeilijk hebben.
Zorg dat zij niet over het randje gaan
en dat zij geen stress hebben.

Inwoner uit de Binnenstad

Definitie verschilmaker financiële bestaanszekerheid

Financiële bestaanszekerheid betekent dat inwoners beschikken over voldoende financiële middelen om te voorzien in elementaire levensbehoeften (voeding, gezondheidszorg, water en energie), voor basale maatschappelijke participatie (werk, sociale en culturele activiteiten en sport) en om onverwachte uitgaven op te vangen¹².

Ambitie

In Utrecht hebben inwoners voldoende financiële middelen om te voorzien in elementaire levensbehoeften, voor basale maatschappelijke participatie (werk, sociale en culturele activiteiten en sport) en voldoende financiële buffers voor onverwachte uitgaven.

Hoe leggen we de lat hoger?

Om ervoor te zorgen dat inwoners over voldoende financiële middelen beschikken, zijn fundamentele keuzes op landelijk niveau nodig. Zoals het invoeren van een voldoende voorspelbaar sociaal minimum, het vereenvoudigen van het stelsel inkomensondersteuning en het herzien van het fiscale- en toeslagenstelsel. Dit, zodat inwoners er ook op vooruit gaan wanneer zij aan het werk gaan. De noodzaak hiervan zullen wij met nóg meer prioriteit blijven benadrukken richting het Rijk.

Deze noodzakelijke wijzigingen op landelijk niveau zijn niet van vandaag op morgen gerealiseerd. Dit neemt niet weg dat we in Utrecht koste wat kost willen voorkomen dat er nog jarenlang een grote groep mensen financiële problemen houdt of dat deze groep in omvang toeneemt. Daarom leggen we de lat hoger door:

- Bestaanszekerheid als speerpunt te kiezen voor het gehele sociaal domein, hier prioriteit aan te geven en de gemeentelijke beleidsruimte maximaal te benutten.
- Het proactief benaderen van inwoners die recht hebben op inkomensregelingen¹³.
- In te zetten op een weerbare en wendbare arbeidsmarkt, zodat Utrechters een goede kans op een baan hebben en voorbereid zijn op de huidige en toekomstige veranderingen die op het werk van invloed zijn¹⁴.
- Te werken volgens de principes van stress sensitieve dienstverlening. We verhogen de stress niet, we verlagen deze. We stimuleren dit ook bij partijen in de stad.

1.2 Een betaalbaar dak boven je hoofd: de noodzaak van passende huisvesting

Achtergrond en onderbouwing

Een stabiel eigen thuis is een basisvoorwaarde om te kunnen leven en jezelf te ontwikkelen. Recht op huisvesting is bovendien een mensenrecht. Een (onzekere) woonsituatie heeft ook invloed op de gezondheidsverschillen van inwoners¹⁵. Een stabiel thuis maakt dat je een thuis kunt bieden aan je kinderen, kan werken aan gezond gedrag, een verslaving kan aanpakken, naar werk kunt zoeken en iets voor een ander kunt betekenen. Dat de inzet op de leefomstandigheden van belang is, zien we terug in het gezondheidsmodel. Door in te zetten op betaalbaar wonen, als onderdeel van die leefomstandigheden, kunnen we veel impact maken voor onze inwoners.

De druk op betaalbare woningen (sociale huur, betaalbare middenhuur en betaalbare koop) is nu al enorm groot in het hele land en vooral in Utrecht. De wachttijd voor een sociale huurwoning is in Utrecht meer dan 11 jaar¹⁶ en Utrecht is een dure gemeente om in te wonen¹⁷. Uit de gesprekken met inwoners ter voorbereiding op deze visie kwam naar voren dat zij zich zorgen maken over of hun kinderen of zij zelf nog wel in de stad kunnen blijven wonen. Als we niet bijsturen, wordt de stad steeds meer een plek voor mensen met een hoog inkomen. Dit heeft ook gevolgen voor het realiseren van onze maatschappelijke opgaven. We zien nu al een tekort aan beroepskrachten in vitale beroepen, zoals verpleegkundigen, agenten of docenten. Als inwoners met deze beroepen de stad uittrekken en elders gaan werken, omdat de woningen hier niet meer betaalbaar zijn en qua woonkwaliteit niet aansluiten bij de vraag, kunnen we onze ambities in het sociaal domein niet waarmaken. De schaarste voor alle woningzoekenden, en in het bijzonder voor woningzoekenden die aangewezen zijn op betaalbare woningen, zet naar verwachting de komende jaren door.

We worden enerzijds geconfronteerd met een enorm tekort aan betaalbare woningen, en anderzijds met een groeiende behoefte aan meer woonplekken voor Utrechters in een kwetsbare of bijzondere positie. Denk hierbij aan woonplekken voor langer thuiswonende ouderen, mensen die zelfstandig gaan wonen i.v.m. de ambulantisering in de GGZ, voor mensen die dakloos zijn en voor statushouders en andere migranten. Het tekort betekent niet alleen dat deze mensen een passende woonplek missen, maar ook dat beroepskrachten inwoners niet optimaal kunnen ondersteunen, omdat het gebrek aan een passende woonplek onderdeel is van hun problematiek (zo niet de kern van het probleem). Omdat vanwege het gebrek aan passende woningen de doorstroom stopt, moeten inwoners langer dan nodig op een woonplek blijven die vanuit zorg wordt gefinancierd. Het hebben van een stabiele eigen woonplek met begeleiding is dus niet alleen menselijker en effectiever, maar uiteindelijk ook kosteneffectief¹⁸: iets waar de hele stad onderaan de streep profijt van heeft.

Ik heb vier kinderen die wachten op een woning.
Ik zou hen een woning gunnen.

Inwoner uit Overvecht

Definitie verschilmaker een betaalbaar dak boven je hoofd: de noodzaak van passende huisvesting

Deze verschilmaker gaat over: de zekerheid van een dak boven je hoofd en over een passend en betaalbaar thuis voor Utrechters.

Ambitie

- Utrecht is een stad waar ook mensen die minder te besteden hebben betaalbaar kunnen wonen. Er zijn voldoende woningen voor kwetsbare groepen, inwoners met vitale beroepen en mensen met een lager inkomen.
- We committeren ons aan de ambitie in het Nationaal Actieplan Dakloosheid uit 2022: we streven naar een stad waar dakloosheid in 2030 tot het verleden behoort.

Hoe leggen we de lat hoger?

Voldoende betaalbare huisvesting is in Utrecht nu geen vanzelfsprekendheid en dit heeft grote gevolgen voor inwoners. Voor het creëren van meer betaalbare huisvesting is een beweging nodig van woningmarkt naar volkshuisvesting. Dit betekent dat we als (lokale) overheid de regie moeten pakken en moeten sturen op de beschikbaarheid van passende huisvesting, vooral voor Utrechters wier woonsituatie kwetsbaar en onzeker is.

Creëren van meer betaalbare huisvesting, groei in balans, verdelen van schaarste, en samenwerken

- Vanuit de sociaal maatschappelijke opgave in het sociaal domein heeft betaalbaar wonen een hoge prioriteit. Groei in balans en ongelijk investeren zijn daarbij het uitgangspunt¹⁹. Per gebied moet worden gezien wat minimaal nodig is voor deze balans

om de leefbaarheid en gezondheid voor de inwoners te waarborgen. Dit vraagt ook om te onderbouwen waar ruimtelijke investeringen het hardste nodig zijn om kansen-ongelijkheid tegen te gaan als één van de voornaamste criteria voor ruimtelijke afwegingen.

- Het gaat niet alleen om het aantal betaalbare woningen dat gebouwd moet worden, maar ook het type woning waaraan behoefte is. Zoals de, voor de komende jaren naar verwachting onverminderd grote behoefte vanuit het sociaal domein aan, kleine en betaalbare woningen voor kwetsbare inwoners (bijvoorbeeld om *housing first* mogelijk te maken en t.b.v. een vlotte doorstroom uit zorgvoorzieningen).
- Om bij te dragen aan gemengde²⁰, inclusieve en draagkrachtige wijken streven we naar meer gelijkmatige spreiding van het aandeel betaalbare woningen over de wijken. De precieze uitwerking volgt in de Nota Wonen.
- Naast het bouwen, gericht op permanente betaalbare woningen, grijpen we alle kansen aan om betaalbaar wonen ook op korte termijn te realiseren door te blijven investeren in innovatieve en sociale oplossingen²¹ voor de groeiende woningnood. Ook door het slimmer benutten van de bestaande voorraad door bijvoorbeeld doorstroom te bevorderen en belemmerende regels aan te pakken. Ook dit krijgt vorm in de Nota Wonen.
- We zetten zoveel mogelijk maatregelen/instrumenten in om het aantal sociale huurwoningen mee te laten groeien, zodat het totale aanbod groeit en mensen prettig wonen.
- We zetten in op het beschermen van huurders door te letten op eerlijke huurprijzen en goed verhuurderschap te bewaken.
- We waken ervoor dat bij de nieuwbouw groepen met een (risico) op gezondheidsachterstanden terecht komen op plekken die gezondheidsrisico's met zich meebrengen met betrekking tot luchtkwaliteit en geluid. De uitwerking daarvan is terug te vinden in de Nota Gezondheid²².
- We verwachten dat de woonvraag van kwetsbare en bijzondere doelgroepen ook in de toekomst hoog blijft, en wellicht toeneemt, en daarom kijken we jaarlijks naar wat nodig is voor deze groepen en stellen op basis hiervan het aantal aan hen toe te wijzen woningen vast in afstemming met corporaties en zorg- en begeleidingspartijen. Zo zijn de toewijzingen gebaseerd op de actuele vraag. Dit blijven we doen zolang het nodig is om hiermee de doorstroom uit verblijfs- en opvangvoorzieningen te kunnen realiseren.
- Omdat Utrecht als stad niet alleen de woningcrisis te lijf kan gaan, hebben we met de regiogemeenten (U-10²³) een woondeal²⁴ gesloten. We maken afspraken met elkaar (en de woningbouwcorporaties) over het realiseren van meer betaalbare woningen en een evenwichtige verdeling van bijzondere en kwetsbare doelgroepen in de regio.

Voorkomen van dakloosheid en duurzaam investeren in gemengde woonconcepten

Naast de focus op betaalbare woningen om o.a. de uitstroom uit voorzieningen en 'Eerst een Thuis' te kunnen bereiken, richten we de focus van het brede sociaal domein tevens op het voorkomen van dakloosheid. Dit doen we onder andere door stevig in te zetten op het voorkomen van schulden, het organiseren van voldoende en passende begeleiding, het versterken van de samenwerking op wijkniveau, het inzetten op bestaanszekerheid en het voorkomen van huisuitzettingen. Ook zijn er kansen om de community rond kwetsbare inwoners te versterken en te investeren in die buurten waar veel mensen in sociale huurwoningen leven en hen te ondersteunen bij de problematiek die daar samenkomt²⁵.

We hebben al veel ervaring opgedaan met gemengd wonen projecten en gezien wat deze aan mogelijkheden bieden voor de huisvesting van kwetsbare doelgroepen én voor mensen die een betaalbare woning zoeken en iets willen betekenen voor een ander. Om dit te faciliteren is gerichte, meerjarige inzet van beroepskrachten nodig die zich hierop richten. Vanuit het sociaal domein kunnen we hier, in samenwerking met de collega's van het ruimtelijk domein, betere structurele afspraken over maken, zodat de randvoorwaarden voor die professionele inzet goed zijn geregeld.

Kinderen hebben een stabiele thuissituatie nodig.
Zorgen voor gezinnen die buiten de boot dreigen te vallen.

Inwoner uit Overvecht

1.3 Kansrijk opgroeien: samen opgroeien

Achtergrond en onderbouwing

Volgens de prognose heeft Utrecht in 2040 ruim 80.000 minderjarige inwoners. Utrecht blijft een relatief jonge stad: de vergrijzing gaat minder hard dan in de rest van Nederland²⁶. We zien daarnaast dat niet alle jeugdigen even kansrijk kunnen opgroeien. Sommige kinderen groeien op in een mogelijk kwetsbare situatie, waarbij sprake is van onder andere, armoede, psychische (verslavings-)problematiek van ouders, of gezinnen die naar Nederland zijn gevlucht. Of een combinatie van deze factoren. Veel ouders in kwetsbare situaties hebben onvoldoende sociale steun van hun partner, familie en vrienden. Ook hebben deze ouders behoefte aan een betere aansluiting op de bestaande zorg²⁷.

Kinderen die opgroeien in kwetsbare omstandigheden lopen een verhoogd risico op het ontwikkelen van problemen, niet alleen tijdens hun jeugd, maar ook op latere leeftijd. Dit zien we onder andere terug in het verschil in vroeggeboorte, een laag geboortegewicht, gezond gewicht en spraak- en taalontwikkeling. Onderzoek toont aan dat het zo vroeg mogelijk investeren in kinderen de meeste impact heeft op het verminderen van kansongelijkheid, namelijk vanaf 0 tot 5 jaar^{28 29} (en eigenlijk al vanaf het moment van conceptie). Daarnaast laten diverse onderzoeken zien dat we niet alleen moeten inzetten op het individuele kind, maar vooral op hun context, dus de woonsituatie, het aanpakken van de problematiek van (aanstaande) ouders/opvoeders en het versterken van hun omgeving.

Definitie verschilmaker kansrijk opgroeien

Onder kansrijk opgroeien verstaan we dat kinderen en jongeren een eerlijke kans krijgen om zich te ontwikkelen tot wie ze kunnen en willen zijn. Met uiteindelijk een volwaardige en gelijkwaardige deelname aan de samenleving. Om verschillen te verkleinen, investeren we ongelijk door primair te focussen op kinderen en jeugdigen die opgroeien in een mogelijk kwetsbare situatie waar sprake is van een opeenstapeling van problemen. Daarbij verleggen we de focus meer naar de context waarin kinderen opgroeien: *it takes a village to raise a child*.

Ambitie

In 2040 groeien kinderen in Utrecht op in een stabiele, gezonde, stimulerende en liefdevolle omgeving.

Hoe leggen we de lat hoger?

Focus van het individuele kind naar een kind in de context: stevige pedagogische basis

Om kinderen kansrijk te laten opgroeien, richten we ons op een stevige pedagogische basis. In de eerste plaats door in te zetten op de ouders/opvoeders. Dit hangt nauw samen met de andere verschillmakers: het vergroten van financiële bestaanszekerheid, de zekerheid van een passende woning en het versterken van het sociale netwerk van de ouders (gezond samen leven). Als we moeten prioriteren, focussen we op ouders met minderjarige kinderen, zoals is gedaan bij de Nota Financiële Bestaanszekerheid³⁰. Ook is er aandacht voor de mate waarin ouders/opvoeders over de juiste taalvaardigheden en digitale vaardigheden beschikken om mee te kunnen doen in de samenleving. In een stevige pedagogische basis biedt de sociale omgeving ondersteuning bij het veilig en gezond opgroeien. Naast ouders hebben veel andere mensen een rol zoals de pedagogisch medewerkers op de kinderopvang, de jeugdgezondheidszorg, de leerkracht op school, de sporttrainer en andere buurtbewoners.

De omgeving waarin het kind opgroeit, wordt in sterke mate bepaald door de omgeving waarin ouders leven. Het hebben van een sterk sociaal netwerk is belangrijk voor alle ouders en vormt bovendien een belangrijk vangnet bij vragen en problemen. Daar waar kinderen zijn, wordt ook door verschillende partijen samengewerkt met de ouders zoals de leerkracht, de sportcoach, de jongerenwerker en andere ouders in de buurt. Deze partijen ondersteunen elkaar vanuit een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het opvoeden. Het is belangrijk dat er een stimulerende omgeving is voor de ontwikkeling van jeugdigen en hun ouders. Daarom zorgen we bijvoorbeeld voor een passend aanbod van sport en cultuur, omdat ook dit bijdraagt aan de ontwikkeling van eigenwaarde, sociale vaardigheden en creativiteit bij kinderen en jongeren en hen gelijke kansen biedt voor hun maatschappelijke en persoonlijke ontplooiing. Waarbij er aandacht is voor de mentale gezondheid en het versterken van de veerkracht van de kinderen, zodat zij beter kunnen omgaan met prestatiedruk en stress. We creëren een veilige omgeving om te leren, waarbij het belangrijk is om fouten te kunnen maken, omdat die juist kansen bieden om te leren.

Om een stevige pedagogische basis te creëren, stimuleren en faciliteren we ontmoetingen tussen ouders/opvoeders, zodat zij ervaringen kunnen uitwisselen en elkaar kunnen ondersteunen. Dit kan al tijdens zwangerschapscursussen en op laagdrempelige ontmoetingsplekken waar (aanstaande) ouders met jonge kinderen komen. Logische plekken voor ontmoetingen zijn uiteraard op de (voor)school in de wijk, de kinderopvang, bibliotheek, een speeltuin, jongerencultuurhuis of een sportclub. Naast fysieke ontmoetingsplekken zijn er ook tal van digitale ontmoetingsplekken, want het leven van jeugdigen (en hun ouders) speelt zich steeds meer online af.

Mijn droom voor Utrecht is dat het niet uitmaakt
in welke wijk je wordt geboren en dat iedereen
met iedereen speelt.

Inwoner uit de Binnenstad

Focus van het individuele kind naar het kind in zijn leefomgeving: fysieke leefomgeving

Utrecht kent wijken en buurten waar het leefklimaat al lange tijd onder druk staat. Het zijn gebieden met relatief veel bewoners met weinig bestaanszekerheid en veel psychosociale problematiek. Er is niet alleen sprake van cumulatie van problemen op individueel niveau, maar juist ook op de leefbaarheid, veiligheid en vitaliteit van de buurt waar de kinderen opgroeien. Dit heeft ook invloed op de gemeenschapskracht van een buurt. Voor het creëren van sociale cohesie is hier meer nodig.

Vanuit het principe van ongelijk investeren willen we hier andere keuzes in maken. Denk bijvoorbeeld aan initiatieven die bijdragen aan de levendigheid in de buurt of het beleid rondom spelen. Spelen is belangrijk voor ontmoeting en gezondheid (bewegen, motoriekontwikkeling). Daarom willen we in de hele stad speelplekken. Traditioneel is daarbij de afweging: een evenwichtige spreiding van speelplekken over de stad. De afweging bij ongelijk investeren zou moeten zijn: hoe groot is de kans op spelen voor kinderen in een buurt? Draagkrachtige ouders hebben meer mogelijkheden om te zorgen dat hun kinderen

kunnen spelen en vaker de beschikking over een tuin. In de buurten met een hogere SES heeft een investering in nabijheid en kwaliteit van ruimte om te spelen dus minder impact dan in buurten waar de kinderen in een flat wonen (met weinig buitenruimte) en hun ouders minder geld te besteden hebben. Naast een bepaald basisniveau vraagt het om scherp te kunnen onderbouwen en prioriteren waar extra inzet van middelen de meeste impact heeft en waar met name kinderen het meest ervan kunnen profiteren. Inmiddels gebeurt dat ook al: in Overvecht en Kanaleneiland zijn meer speelplekken dan in andere wijken. Hoe groot is de kans op ontmoeten en contact met burens, hoe groot is de kans op sportdeelname, hoe groot is de kans op gezond eten, op cultuurparticipatie, etc.: dit soort vragen leiden tot een andere afweging rondom investeringen in de openbare ruimte, in maatschappelijke voorzieningen, in sportvelden, bij het verkleinen van vervoersongelijkheid, bij het zorgen voor een rechtvaardige energietransitie, etc.

**Focus op jeugdigen die niet kansrijk kunnen opgroeien:
daarbinnen keuze voor het jonge kind**

Vanuit verschillende wettelijke taken draagt de gemeente bij aan het kansrijk opgroeien van kinderen. We focussen op de groep kinderen en jongeren die worden belemmerd om kansrijk op te groeien. Hierbinnen kiezen we voor een extra focus op het jonge kind, 0 tot 5 jaar, omdat we daarmee het meeste bereiken voor gelijke kansen. Die eerste jaren zijn verreweg het belangrijkste en kunnen later in het leven nauwelijks meer worden ingelopen. Voor deze kinderen zetten we ons samen met onze partners in de stad in om ervoor te zorgen dat kinderen opgroeien in een stabiele, stimulerende en liefdevolle omgeving. Dit betekent dat we – als we moeten kiezen – minder doen voor oudere kinderen of kinderen die wel in een kansrijke omgeving opgroeien. Voor hen bieden we natuurlijk wel de voorzieningen waar zij (wettelijk) recht op hebben.

1.4 Gezond samen leven: een zorgzame gemeenschap in een gezonde leefomgeving

Achtergrond en onderbouwing

Vanuit de wetenschappelijke analyse zien we dat de sociaaleconomische positie en de leefomstandigheden bepalend zijn bij ongewenste verschillen. Daarom hebben we gekozen voor de verschilmakers financiële bestaanszekerheid, een betaalbaar dak boven je hoofd en kansrijk opgroeien. In het gezondheidsmodel zien we dat de sociale en fysieke leefomgeving van mensen ook een grote rol speelt bij gezondheid en welzijn. Daarom kiezen we voor een vierde verschilmaker: gezond samenleven.

Uit deze analyse blijkt dat sociale contacten en steun in de eigen omgeving belangrijk zijn voor gezondheid. Dit geldt ook andersom: gezonde Utrechters kunnen duurzaam bijdragen aan de samenleving door werk en/of een andere rol te vervullen in de buurt, op school of voor de familie. Het Sociaal Cultureel Planbureau³¹ geeft aan dat iemands (sociale) netwerk niet alleen een belangrijke hulpbron kan zijn, maar ook bepaalt welke kansen iemand in zijn leven krijgt. Vanuit de benadering van positieve gezondheid wordt gesteld dat we niet de ziekte centraal moeten stellen, maar juist moeten focussen op de mensen zelf, hun veerkracht en op de dingen die hun leven betekenisvol maken³².

In de analyse zien we dat driekwart van de Nederlanders denkt dat de horizontale polarisatie (spanningen tussen groepen inwoners)³³ toeneemt. We zien daarnaast dat er een stijgende lijn is in de cijfers rond eenzaamheid van jeugdigen en ouderen in Utrecht.³⁴ Er zijn weinig onderzoeken die ons inzicht geven in hoe die ontwikkeling verder gaat, maar we voorzien wel dat deze trend niet zomaar keert. Eenzaamheid en het voorkomen ervan zien we niet als een individueel probleem, maar als een sociaal vraagstuk waarbij we allemaal een rol spelen.³⁵ Naast het wat sombere beeld over eenzaamheid en polarisatie weten we ook dat Utrecht een stad is die bruist van initiatieven, dat veel Utrechters vrijwilligerswerk doen en bereid zijn om iets te betekenen voor de buurt (bewoners). Dat verbinding tussen mensen (*bonding* en *bridging*)³⁶ voor de Utrechters belangrijk is, blijkt ook uit de input van inwoners die we kregen toen we hen vroegen naar hun wensen voor het samenleven in 2040. De wens naar meer verbinding, omkijken naar elkaar en meer voor elkaar zorgen, kwam terug als een belangrijk thema en kan daarmee een positieve verandering zijn voor alle Utrechters.

Ik hoop dat we in de toekomst meer verbinding hebben in de wijk. Dat mensen verbonden zijn. Elkaar helpen. Zich thuis voelen. Vertrouwen, mededogen. Daar interesse in hebben, daar vind je verbinding. Dat soort dingen centraler zetten. Connectie maken.

Inwoner uit Overvecht

De wens om meer verbinding vraagt ook om investeren in leefbare buurten³⁷ en in de benodigde voorzieningen daarvoor³⁸. In deze verschilmaker focussen we eveneens op de leefomgeving omdat deze een grote rol speelt in leefgewoonten, zoals roken, voeding, beweging en mentale gezondheid. Zo is ongezonde voeding overvloedig aanwezig, wat de vrije keuze beperkt en een gezonde keuze moeilijk maakt. Vooral voor mensen met een lagere sociaaleconomische positie die vaker (chronische) stress ervaren. Daarom willen we als gemeente samen met partners en inwoners werken aan een leefomgeving waar de gezonde keuze de norm is. De groei van de stad kan kansen bieden voor het versterken van een gezonde leefomgeving die het met elkaar samen leven en gezonde leefgewoonten ondersteunt.

Ik hoop dat we in de toekomst meer verbindingen krijgen met elkaar en dat er minder verschillen zijn tussen groepen.

Inwoner uit Vleuten

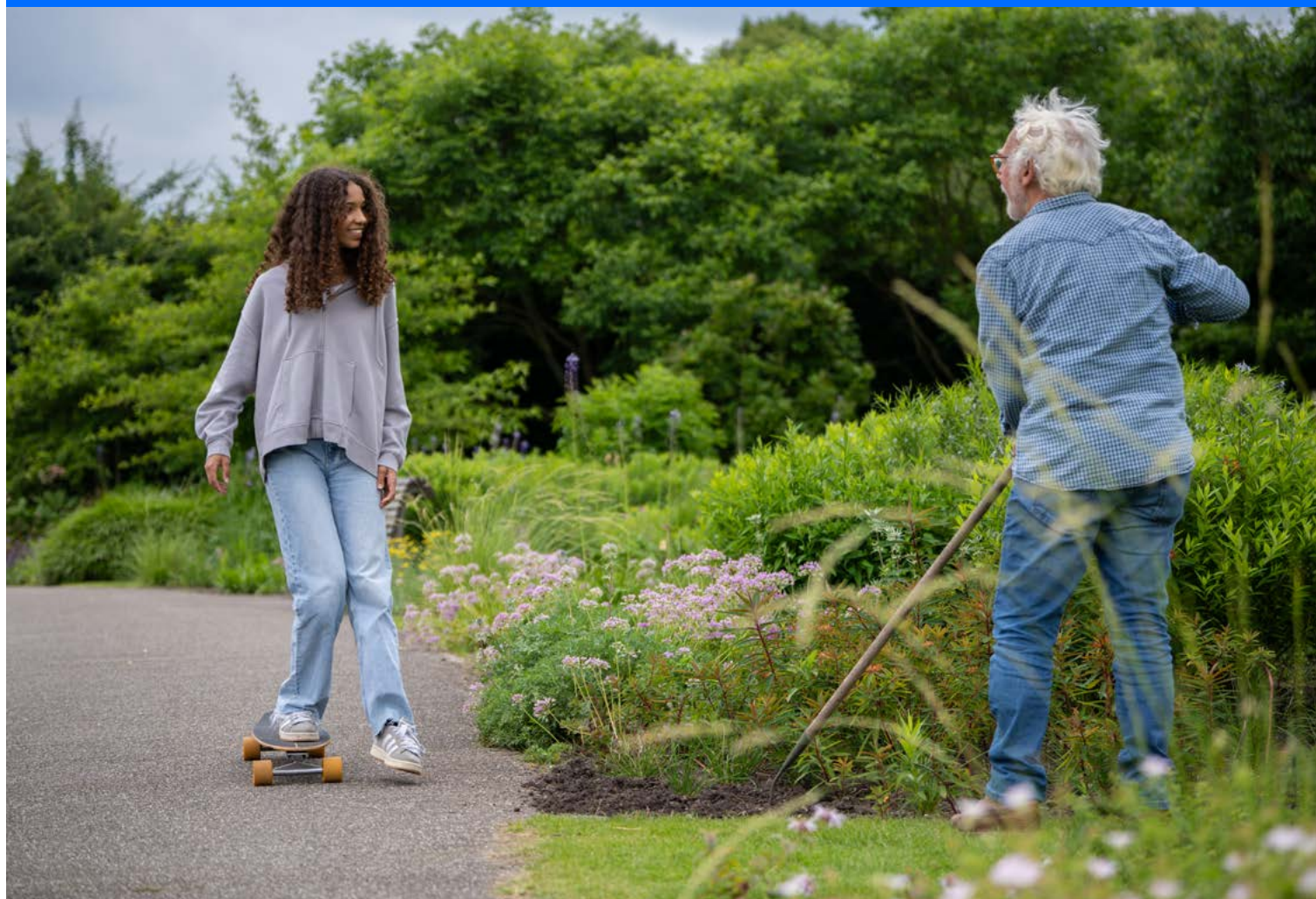
Een andere belangrijke reden om gezond samen leven te kiezen als verschilmaker is dat we zien dat er richting 2040 een toenemende vraag is naar zorg (sociaal en medisch), onder andere door de vergrijzing. Als die vraag zo door blijft groeien, dan zou in 2040 een onhoudbaar aantal mensen (één op de vier) in de zorg en ondersteuning moeten werken. Dit is niet haalbaar met de zeer krappe arbeidsmarkt in Utrecht en bovendien is het, zoals al eerder toegelicht, niet wenselijk dat alle zorg wordt uitgevoerd door professionals, omdat het contact vanuit het eigen netwerk soms meer kan bieden (continuïteit, herkenning, etc.) dan dat van een professional. Daarbij is de verwachting dat de tekorten op de arbeidsmarkt nog verder zullen oplopen.³⁹ Hier wordt vol op ingezet, bijvoorbeeld door preventie en het benutten van alle mogelijkheden die de digitale transformatie biedt, maar we voorzien dat dit niet het tekort aan beroepskrachten in 2040 kan voorkomen. Iedereen heeft er baat bij dat we de zorgkosten beheersbaar houden en zorg zelf beschikbaar houden voor als het echt nodig is. Dat vraagt dus iets van hoe we kijken naar zorg en hoe we deze toekomstbestendig kunnen organiseren. Er zal ook een groter beroep op de inwoners gedaan worden, wat terug te zien is in deze verschilmaker.

Definitie verschilmaker gezond samen leven

Deze verschilmaker gaat over hoe mensen samen leven, zich verbonden voelen en elkaar steunen (waar dat nodig is). Het gaat daarnaast om hoe we een gezonde leefomgeving kunnen creëren die gezondheid en samenleven stimuleert. En hoe we, andersom, vanuit dat samen leven, gezondheid kunnen beschermen en versterken

Ambitie

- In Utrecht (stad van Sint Maarten) is het uitgangspunt: als je in Utrecht woont doe je iets voor een ander. Dat is vanzelfsprekend.
- De leefomgeving In Utrecht versterkt het samen leven en gezondheid.

Hoe leggen we de lat hoger?

We zetten volop in op het bevorderen van gemeenschapskracht, het steun bieden aan elkaar en het stimuleren en faciliteren van ontmoetingen

Zoals al gezegd bij de definitie ervan, richten we onze middelen vooral op deze verschillmakers. **Dat betekent dat we bij voorkeur niet bezuinigen op de sociale basis en op die inzet,** die juist kan bevorderen dat bewoners elkaar ondersteunen. We richten ons daarnaast op zorg en ondersteuning die verbinding tussen mensen stimuleert, bijvoorbeeld via groepsgericht werken. Ook nemen we zoveel mogelijk belemmeringen weg die maken dat mensen nu niet de ruimte ervaren om steun te bieden aan andere inwoners. Dat vraagt ook iets van onze partners en van de inwoners zelf en hun verwachtingen ten aanzien van zorg. Om passende en creatieve oplossingen te vinden voor nabije zorg en ondersteuning, zoeken we actief het gesprek op met de stad.

Dit vraagt een manier van werken waarbij we (zie hoofdstuk B 2) samenwerken met inwoners, uitgaan van hun gemeenschapskracht en daarbij altijd bezien of er vanuit inzet/opdrachten/beleid een kans is om de verbinding tussen inwoners te versterken. Daarin leren en ontwikkelen we ook samen. Daarnaast benutten we kansen om het gezond samen leven te stimuleren en goed met de schaarste aan beschikbare beroepskrachten om te gaan door domeinoverstijgend te kijken naar innovatie, bijvoorbeeld in samenwerking met het medische domein (ZVW) of langdurige zorg (WLZ).

We benutten ruimtelijke ontwikkelingen om een leefomgeving te creëren die gezond samen leven stimuleert

De fysieke ruimte en de aanwezigheid van voorzieningen kunnen het samen leven van inwoners ondersteunen. Daarom kijken we bij de start van ruimtelijke ontwikkelingen gezamenlijk naar de opgave in een gebied en hoe sociale en fysieke opgaven elkaar kunnen versterken:

- Belangrijk hierbij zijn laagdrempelige ontmoetingsplekken in de buurt die zowel aan homogene groepen (*bonding/casa*) als heterogene groepen (*bridging/plaza*)⁴⁰ een plek bieden. Waar nodig worden deze plekken ondersteund met sociale activiteiten of sociaal beheer.
- Een leefomgeving die uitnodigt tot gezonde leefgewoonten, zoals bewegen, sporten, spelen, cultuurparticipatie⁴¹, gezond eten en drinken en het gezond samen leven versterkt.
- Bij grootschalige nieuwbouw en transformatie bevorderen we gemeenschapsvorming in de buurt, bijvoorbeeld door collectieve ruimten te realiseren en daar waar mogelijk stimuleren we het bouwen van woonvormen die het zorgen voor en omkijken naar elkaar versterken, zoals coöperatieve woonvormen, geclusterde woonvormen en gemengd woonprojecten.

Luister naar mensen op een laagdrempelige manier.
Meer inspraak.

Inwoner uit Tolsteeg

De druk op de beschikbare ruimte maakt dat er afwegingen en keuzes moeten worden gemaakt. Uitgangspunt is dat deze afwegingen integraal, vanuit zowel het ruimtelijk als het sociaal domein, en vanuit het principe ‘groei in balans’ worden gemaakt.⁴² Hiervoor is in de RSU 2040 de Utrechtse barcode ontwikkeld als hulpmiddel voor ‘groei in balans’. Voor wat betreft investeringen in de maatschappelijke voorzieningen en de leefbaarheid geven de verschillmakers in deze SVU 2040 richting bij prioritering, zodat keuzes navolgbaar zijn. De verschillmakers in deze SVU 2040, het principe ‘ongelijk investeren voor gelijke kansen’ en de behoefte in de buurt of wijk zijn vanuit het sociaal domein de belangrijkste criteria voor prioritering.

De gemeente neemt een actieve rol in het realiseren en behouden van maatschappelijke voorzieningen

Een leefbare en complete stad vraagt om een divers en kwalitatief hoogwaardig voorzieningenniveau. Voorzieningen zijn geen doel op zich, maar een middel om maatschappelijke activiteiten mogelijk te maken. **Voorzieningen dragen onder andere bij aan ontmoeting, preventie, ontplooiing, meedoen, cultuurparticipatie, educatie, sporten en bewegen, zorg en ontspanning. Bovendien bieden maatschappelijke voorzieningen in de wijk veel werkgelegenheid, wat bijdraagt aan financiële bestaanszekerheid.**

Voor het ontwikkelen van maatschappelijke voorzieningen hanteren we de volgende uitgangspunten:

- Voorzieningen zijn laagdrempelig, uitnodigend en goed verspreid over de stad (basis op orde).
- Bij nieuwe gebiedsontwikkelingen nemen we de benodigde maatschappelijke voorzieningen in het beginstadium op in het programma en de uitgangspunten.
- Op basis van de behoefte in de wijk sturen we actief op het (behoud van) maatschappelijke voorzieningen. Bij nieuwe gebiedsontwikkelingen en transformaties ondersteunen we organisaties, zodat zo veel mogelijk bestaande maatschappelijke voorzieningen met lokale binding binnen hun gebied kunnen blijven. Als dit niet mogelijk is, ondersteunen we organisaties om passende, alternatieve locaties te vinden. Desnoods kopen we actief grond of vastgoed aan als we de bijbehorende businesscase sluitend krijgen⁴³. Als gemeente stimuleren we (maatschappelijke) partijen om hierin ook hun verantwoordelijkheid te nemen; een gezonde stad maken we immers samen. In de nog te ontwikkelen nota over een leefbare stad en maatschappelijke voorzieningen wordt de rol van de gemeente verder uitgewerkt. Hierin werken we ook uit welke rol we hebben t.a.v. voorzieningen waarvoor we geen huisvestingsplicht hebben, zoals buurtteams en huisartsen.
- Het toenemend aantal bezoekers in de stad stelt andere eisen aan onze voorzieningen en openbare ruimte. We streven naar een evenwicht waarin alle Utrechters zich thuis blijven voelen.
- Aanpassingen in het ruimtelijk domein blijven decennialang bestaan, terwijl ontwikkelingen in het sociaal domein elkaar veel sneller opvolgen. We bouwen flexibiliteit in bij ruimtelijke plannen en zorgen er zo voor dat voorzieningen aangepast kunnen worden aan de actuele behoeften van mensen en organisaties.
- Bij het ontwikkelen van nieuwe buurten streven we ernaar dat (eventueel tijdelijke) voorzieningen gelijktijdig met woningen worden opgeleverd.
- Bij het ontwikkelen van maatschappelijke voorzieningen geldt het principe uit de RSU 2040: ‘meervoudig gebruik gaat voor mono-functionaliteit’. Dit doen we zowel bij nieuwbouw als bij renovatie.

2. Wat vraagt dit van ons?

In het vorige hoofdstuk hebben we de verschillmakers toegelicht en de ambities die we daarbij hebben. In dit hoofdstuk beschrijven we de gezamenlijke leidende principes voor het gehele sociaal domein die ons (Utrechters, partners en gemeente) op koers houden in het realiseren van die ambities. Daarnaast beschrijven we ook wat het realiseren van deze ambities vraagt van ons als gemeente, hoe wij samenwerken met de stad en wat dat betekent voor onze manier van sturen.

2.1 Leidende principes

Wettelijke kaders, zoals de mensenrechten, vormen de basis van waaruit we werken. Daarnaast hebben leidende principes ons de afgelopen tijd geholpen om vanuit gezamenlijke waarden te werken, belangen te overstijgen en op koers te blijven. Daarom hebben we ervoor gekozen om aan deze visie leidende principes te verbinden voor het sociaal domein. We hebben daarvoor de principes benut die er al zijn (uit nota's vanuit de verschillende beleidsterreinen en organisatieonderdelen); deze zijn waar mogelijk samengevoegd en aangescherpt, zodat deze ons op de juiste koers houden om de ambities samen met de inwoners en partners te realiseren. De leidende principes zijn bedoeld voor de gemeente en voor organisaties/beroepskrachten in de stad. Een deel van de leidende principes gaat nadrukkelijk over de samenwerking met inwoners en hoe we vanuit het dagelijks leven van inwoners werken.

1. In alles wat we doen, staat het dagelijks leven van Utrechters en eenvoud centraal

- De dienstverlening, zorg en ondersteuning richten we in vanuit het dagelijks leven van inwoners.
- Eenvoud staat centraal in alles wat we organiseren en doen.
- Als goede oplossingen niet passen binnen de regels of procedures, kijken we wat passend is vanuit de bedoeling van die regel of procedure, en agenderen het knelpunt.
- We werken samen en sturen niemand van het kastje naar de muur.

2. We maken samen de stad

- We zijn open en eerlijk, geven vertrouwen aan Utrechters, tonen lef, werken proactief aan inclusiviteit, diversiteit en duurzame relaties en leren en verbeteren continu.⁴⁴
- We sluiten aan bij wat inwoners, hun netwerk en de gemeenschap zelf kunnen en wat zij nodig hebben om er voor elkaar te kunnen zijn.
- We praten met en niet over inwoners.
- We werken vanuit gezamenlijke verantwoordelijkheid/bewustzijn voor het verdelen van schaarste, dus zijn kritisch op wat we doen en wat echt nodig is.⁴⁵

3. Ongelijk investeren voor gelijke kansen

- In sommige wijken/buurten/voor (groepen) mensen⁴⁶ spannen we ons meer in om de ongewenste verschillen tussen groepen inwoners te verkleinen.
- We benutten het raamwerk vanuit ongelijk investeren: we bieden een basis aan

alle inwoners van Utrecht, herverdelen door tegensturen, begrenzen waar de luxe van de één ten koste gaat van de ander en bieden individueel maatwerk zodat iedereen een eerlijke kans heeft.⁴⁷

- Dit kan betekenen dat de zorg, ondersteuning en dienstverlening niet altijd voor iedereen hetzelfde is en/of in dezelfde hoeveelheid beschikbaar is.

4. Voorkomen is beter dan genezen

- We bevorderen proactief het welzijn en de gezondheid van (groepen) mensen, om te voorkomen dat er risico's ontstaan.
- Als er risico's zijn, onderkennen we die en handelen ernaar om problemen te voorkomen.
- Als er toch problemen ontstaan, pakken we die vroegtijdig aan.
- Hiermee voorkomen we problemen voor mensen en werken we kostenefficiënter.

5. Focussen op het aanpakken van grondoorzaken

- Gemeente en partners focussen in praktijk en beleid (vanuit hun kerntaak) nog meer op het aanpakken van grondoorzaken van problemen.
- Om scherp te krijgen wat de grondoorzaken zijn, benutten we de kennis vanuit Utrechters, praktijk en wetenschap.
- Dat geeft richting aan oplossingen en keuzes in uitvoering en beleid. Daar durven wij voor te gaan staan.

2.2 Wat vraagt dit van de gemeente?

Onze ambitie zoals in de inleiding geformuleerd, vraagt van ons niet alleen om een scherpe analyse van actuele maatschappelijke ontwikkelingen en een visie op wat nodig is om deze ontwikkelingen en uitdagingen het hoofd te bieden. Het vraagt van ons ook om een andere manier van werken, waarbij het samenwerken met de stad essentieel is om onze ambities waar te maken. Zonder de samenwerking met en de inzet van inwoners, maatschappelijke organisaties en ondernemers is het wenkend perspectief uit het toekomstbeeld heel ver weg. Aan de hand van de leidende principes 'in alles wat we doen, staat het dagelijks leven van Utrechters en eenvoud centraal' en 'we maken samen de stad' hebben we in deze paragraaf uitgewerkt wat dit van ons als gemeente vraagt. In de zoektocht naar wat ons te doen staat, zien we dat er binnen de gemeente al veel gebeurt.⁴⁸ Hierbinnen zien we kansen voor meer samenhang en meer impact. De theorie van de rechtvaardige stad⁴⁹ geeft ons hierin richting, doordat we concrete invulling geven aan de procedurele, erkennings- en verdelingsrechtvaardigheid uit deze theorie.

In alles wat we doen, staat het dagelijks leven van Utrechters en eenvoud centraal

We richten onze dienstverlening menselijk, laagdrempelig en eenvoudig in⁵⁰

Menselijk: als gemeente zetten we de inwoner centraal. We hebben een nieuwsgierige en actieve houding naar inwoners en ondernemers, zodat we beter begrijpen en doorleven wat er in de stad gaande is. We werken niet vanuit controle, maar vanuit vertrouwen. We komen uit onze bubbels en gaan op zoek naar wat er leeft en opgelost moet worden in de verschillende wijken en buurten. We geven aan onze partners in de stad ruimte om te doen wat volgens hen nodig is. Ons beleid laat zien dat we weten wat er leeft en speelt in de stad.

Laagdrempelig: de komende jaren staat het sociaal domein onder druk door verschillende vormen van schaarste, terwijl de vraag naar zorg en ondersteuning toeneemt. Dit betekent dat we duidelijk moeten zijn voor wie welke zorg en ondersteuning toegankelijk is en hoe Utrechters hier een beroep op kunnen doen. Daarbij is het belangrijk dat de geboden zorg en ondersteuning (onze dienstverlening) goed vindbaar is en begrijpelijk georganiseerd is op die plekken waar Utrechters graag komen en zich thuis voelen: in hun eigen buurt en wijk (zoals een school).

Eenvoud: we vallen Utrechters niet lastig met onze systeemkeuzes. Daarnaast zorgen we voor minder regels en minder beleid. Bij het eenvoudiger maken van onze dienstverlening maken we gebruik van de mogelijkheden van digitale transformatie. Dit is een continu proces, waarbij we ons steeds aanpassen aan nieuwe technologieën en maatschappelijke ontwikkelingen. Om het eenvoudiger te maken voor inwoners werken we integraal aan zorg en ondersteuning: we zijn één sociaal domein.

Gemeente: maak het simpel voor de burger,
normaal Nederlands, normale simpele regels.

Inwoner uit Tolsteeg

We maken samen de stad

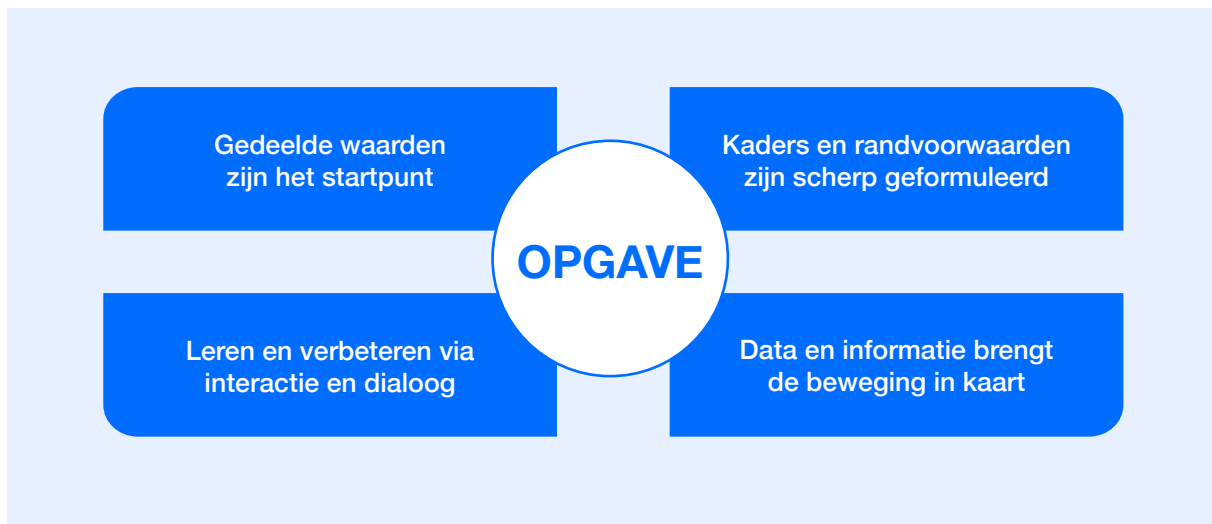
Veel inwoners en ondernemers zijn bereid om samen Utrecht nog mooier te maken voor iedereen. Zij willen echt een steentje bijdragen aan de stad. Dat is ook nodig, want de grote uitdagingen waar we de komende jaren voor staan, kan de gemeente niet alleen oplossen. Dit betekent dat we als gemeente meer maatschappelijk sensitief, flexibel en proactief gaan samenwerken met inwoners, maatschappelijke organisaties en ondernemers om tot creatieve oplossingen komen. We ondersteunen hen en geven daarmee ruimte om vanuit eigenaarschap en zeggenschap tot oplossingen en initiatieven te komen. Daarbij sturen we actief op samenwerking. De inzet, ervaringen en vragen van Utrechters in een buurt of wijk worden zo veel mogelijk benut. We hebben een actieve rol in het samenbrengen van netwerken en het mogelijk maken om samen te werken aan de grote vraagstukken. Het creëren en faciliteren van ontmoetingsplekken is hierbij essentieel, vooral daar waar de verschillen tussen inwoners groot zijn en mensen veelal in eigen bubbels leven. Tegelijkertijd zien we dat op de plekken in de stad waar de verschillen het grootst zijn en er meer kwetsbare mensen wonen, de bereidheid om elkaar te helpen het grootst is.

Maar juist die inwoners met wie het goed gaat, en dat zijn er gelukkig veel in Utrecht, vragen we ook om te helpen. Dit zijn mensen met een groter sociaal en misschien wel zakelijk netwerk. Wij vragen hen om, in de stad van Sint Maarten, dit netwerk in te zetten en bij te dragen aan de grote uitdagingen. Hetzelfde geldt voor het Utrechtse bedrijfsleven: we stimuleren bedrijven en organisaties om vanuit maatschappelijke betrokkenheid en met hun kennis en innovatiekracht een rol te spelen in het sociaal domein. Dit doen we faciliterend vanuit de gemeente, maar we vragen ook van onze partners om in de wijk zelf actief op zoek te gaan naar een bijdrage die wenselijk of zelf onmisbaar is.

Daarbij luisteren we naar en leren we van de input van onze inwoners, vrijwilligers, (zorg-) partners en ondernemers en passen daar steeds onze dienstverlening op aan. Naast deze feedback maken we gebruik van informatie uit data en kennis (wetenschappelijke- en ervaringskennis). We werken aan een open cultuur waarbij wij fouten openlijk bespreken en blijvend op zoek zijn naar de oorzaak om daarvan te kunnen leren. We geven vervolg aan wat er goed gaat en bieden daar ruimte aan.

2.3 Sturen en verantwoorden in het sociaal domein

In het sociaal domein in Utrecht is een sturingsmodel⁵¹ ontwikkeld, gebaseerd op het model van Simons⁵². Dit model is ontwikkeld om te kunnen sturen in een complexe omgeving. Het sturingsmodel is gemeentebreed opgenomen in de standaard manier van werken. Richting 2040 blijft dit sturingsmodel passend en ondersteunend aan dat wat we willen bereiken en hoe we willen samenwerken met de stad. De verschillende schaarsten waar we mee te maken hebben, de reflectie op afgelopen periode⁵³ en de koers in deze visie vragen richting 2040 om een versteviging van sommige onderdelen van het model en tevens om een verdere doorvertaling van hoe we ons organiseren in het sociaal domein.

Versteviging van het model en verdere doorvertaling in het sociaal domein

Verstevigen sturingsmodel

We zien kansen om het werken met het sturingsmodel verder te verstevigen. Hiervoor is het nodig dat we:

- Heldere afspraken maken, monitoren op meetbare informatie (naast de kwalitatieve informatie) en werken met een onderbouwde verandertheorie, waarbij we expliciteren hoe een interventie leidt tot de beoogde verandering of beweging⁵⁴.
- Kaders en randvoorwaarden scherper maken door deze (duidelijker) op te nemen in zakelijke afspraken waar we elkaar op kunnen aanspreken.
- De kennis van het Utrechts sturingsmodel te vergroten binnen de ambtelijke organisatie. We zien dat het model niet overal consequent wordt toegepast, waardoor we minder effectief zijn. De noodzaak om de kennis van het sturingsmodel vergroten, wordt versterkt door de krapte op de arbeidsmarkt waardoor te verwachten is dat medewerkers steeds sneller zullen wisselen van baan. Dit vraagt om een cyclus van continu leren op het sturingsmodel en de leidende principes.

Doorvertaling naar de organisatie

Met deze visie versmallen we de focus naar een aantal verschilmakers. We willen verschilmakers dus nog meer centraal stellen om steviger te kunnen sturen op het realiseren van onze ambities. Doordat we als gemeentelijk sociaal domein zijn georganiseerd vanuit onze wettelijke taken en verdeeld zijn over afdelingen en teams zijn we niet eenduidig over de koers. Daardoor wordt het de uitvoering soms onnodig ingewikkeld gemaakt en is er onvoldoende focus op de opgaven en stapelen we ambities. Als we de ambities uit de visie willen realiseren, is het dus ook nodig om het Utrechtse Sturingsmodel en de leidende principes verder te vertalen naar onze manier van organiseren en werken. Dat wat ons te doen staat, hebben we geordend op basis van de vier kwadranten van het sturingsmodel en de centrale opgave.

Opgave

We willen de verschilmakers in het sociaal domein meer centraal stellen, beter laten aansluiten bij het perspectief van de inwoner, en steviger en meer integraal sturen op dat wat we willen bereiken in de stad. Dit vraagt:

- Onze dienstverlening vanuit het gehele sociaal domein in te richten en zo beter te kunnen aansluiten op de behoefte of vraag van de inwoner (zie hoofdstuk B 2.2).
- Om als één gemeente te sturen en om als één gemeente in gesprek te zijn met partners (in plaats van meerdere gemeentelijke opdrachtgevers/gesprekspartners).
- Om een bewuste afweging te maken wanneer we wijkgericht of stedelijk sturen. We hebben de afgelopen jaren gewerkt aan meer wijkgerichte inzet van partners en dat vraagt ook om te kijken naar hoe wij werken. Vanuit het wijkniveau kunnen we beter aansluiten bij het inwonersperspectief, samenwerken met inwoners en organisaties en zo meer impact maken.

Gedeelde waarden zijn het startpunt

- Vanuit gezamenlijkheid sturen vraagt ook gedeelde leidende principes. Deze zijn in deze visie opgenomen (zie hoofdstuk B 2.1) en vragen een gezamenlijke vertaling en doorleven met de stad.

Kaders en randvoorwaarden zijn scherp geformuleerd

- Het is nodig om heldere integrale afspraken te maken binnen het sociaal domein over prioriteiten, inzet, tijd, budget en resultaten en daar consequent op te sturen. Ook hierin kunnen we het wijkniveau beter benutten.
- Kaders voor prioritering worden gevormd door de verschilmakers, de vastgestelde nota's, de moties en toezeggingen en de actualiteit/impact in de stad/wijk.

Data en informatie brengen de beweging in kaart

- Door de monitoring meer te richten op de gezamenlijke opgave (naast de monitoring op de individuele partijen of afzonderlijke beleidsdoelen) en door ook hierin meer het wijkniveau te benutten, komen we tot meer betekenisvolle data.
- In de verantwoording en duiding van de monitoring kunnen we meer samenhang tussen partners en inwoners organiseren, bijvoorbeeld in horizontale verantwoording. Ook hierin zijn kansen om het wijk- en buurtniveau te benutten.

Leren en verbeteren via interactie en dialoog

- We evalueren regelmatig op casuïstiek, signalen of knellende mechanismen, maar er is onvoldoende sturing om de geleerde lessen en grondoorzaken door te vertalen naar onze processen/beleid/organisatie (derde-orde-leren⁵⁵). De doorontwikkeling van het sturingsmodel vraagt dat we in onze manier van werken deze geleerde lessen boven tafel krijgen en dat deze (beter) worden doorvertaald naar de organisatie en hoe we de dingen doen.
- Input van inwoners moet meer leidend worden in het ontwikkelen en leren van de gemeente. Dit is verder uitgewerkt in hoofdstuk B 2.1 en de leidende principes. In hoofdstuk B 2.2 is weergegeven wat het vraagt om input van inwoners meer leidend te laten zijn in het ontwikkelen en leren.

Monitoren, sturen en verantwoorden

1. Financiële strategie

In voorgaande hoofdstukken zijn de inhoudelijke ambities van de gemeente Utrecht beschreven. De langetermijnontwikkelingen en inhoudelijke ambities van de gemeente Utrecht uit de voorgaande hoofdstukken vragen om het anders inzetten van financiële middelen (ook bovenop wat er in de begroting is opgenomen). Er is nu al schaarste en in de toekomst is er een grotere druk op de financiële houdbaarheid van het sociaal domein. We kunnen ambities niet blijven stapelen. Daarom is binnen het sociaal domein een financiële strategie nodig die gericht is op sociaal rendement: elke euro die we nu doeltreffend investeren, betaalt zich later uit in bredere maatschappelijke welvaart. Dit vraagt om een integraal afgewogen en heldere financiële strategie. De strategie in dit hoofdstuk is een ontwikkelagenda, waarmee richting wordt gegeven aan een financiële strategie in de praktijk. We agenderen hoe we gezamenlijk financiële keuzes maken en reiken handvatten aan om op ingewikkelde momenten richting te kunnen bepalen. De daadwerkelijke uitwerking (bijv. op de verschillmakers) volgt na vaststelling van de SVU 2040. We hanteren de volgende richtinggevende zaken:

1. Een duurzaam, stabiel en transparant financieel beleid met een focus op de langetermijnopgave en een inzet op de verschillmakers

Onafhankelijke rapporten bevestigen de successen van de Utrechtse aanpak in het sociaal domein in de afgelopen jaren. Met de Utrechtse aanpak geven we tot nu toe per inwoner minder uit aan het sociaal domein ten opzichte van de verdeelsleutel in het Gemeentefonds en referentiegemeenten. Door de ontwikkelingen die genoemd worden in de langetermijn-analyse van deze visie (zoals o.a. toenemende druk op de zorg en dubbele vergrijzing), komt er meer druk te staan op het sociaal domein. Om onze ambities telkens te kunnen waarmaken, is er een duurzaam, stabiel en transparant financieel beleid nodig met een focus op de langetermijnopgave en een inzet op de verschillmakers.

2. Meer doelmatigheid en doeltreffendheid in het gebruik van financiële middelen

We willen overkoepelend kijken naar de inzet van financiële middelen binnen het sociaal domein: met meer oog voor samenhang en voor de lange termijn. Hiermee zetten we de - vanaf de decentralisatie ingezette - lijn van financiële keuzes in het Utrechtse sociaal domein door. Om meer efficiëntie teweeg te brengen, leggen we de focus op datagedreven investeren voor maximale impact. De beschikbare informatie over de verschillmakers vormt de basis voor financiële keuzes. Zo kan er geïnvesteerd worden waar het sociale rendement het hoogst is, via ongelijk investeren voor gelijke kansen. Ontschotting van financiering⁵⁶ kan onderzocht worden als middel om verdere efficiëntie binnen het sociaal domein voort te brengen en minder verkokerd te gaan werken binnen de door de raad vastgestelde kaders.

3. Maatschappelijke kosten en baten eerlijk verdelen

Investeren betekent financieren/kosten maken, met de verwachting dat daar baten uit voortkomen. Maatschappelijke kosten en baten vallen zelden precies gelijk in de tijd: kosten lopen vaak voor de baten uit. Daarbij vallen maatschappelijke kosten en baten binnen het sociaal domein ook niet altijd bij dezelfde belanghebbenden: sommige partijen

of beleidsvelden maken kosten en de baten vallen ergens anders. Om sociaal rendement te maximaliseren, is het goed om de (maatschappelijke) kosten en baten te verdisconteren, oftewel eerlijk te verdelen over belanghebbenden en over de tijd. De komende periode gaan we verder uitwerken hoe we dit in de praktijk kunnen brengen.

4. Andere inkomsten genereren en benutten: op zoek naar innovatieve financieringsstromen

Naast het Gemeentefonds zijn er nog andere financieringsmogelijkheden voor de gemeente. Inzetten op integrale- en sociaaldomeinoverstijgende lobby bij het Rijk (bijv. ministerie van Binnenlandse Zaken, vakministeries, Groeifonds), de EU en de regio's kan leiden tot aanvullende financiering. Daarnaast zijn er nieuwe mogelijkheden zoals *social impact funding* en publiek-private samenwerking.

2. Voortgang en verantwoording

Vervolg en voortgang

De SVU 2040 ligt er, maar is geen eindstation. Met de reeds vastgestelde beleidsnota's zijn eerste stappen gezet richting het toekomstbeeld. In de volgende fase gaan we samen met de stad, partners en inwoners vervolgstappen zetten. Samen werken we aan het realiseren van onze ambities.

Ook binnen de gemeentelijke organisatie kijken we wat deze visie betekent voor onze werkwijze, hoe we samen de leidende principes werkend maken en hoe we georganiseerd moeten zijn. Bovendien is het voornemen om bij de doorontwikkeling van de Utrechtse Omgevingsvisie toe te werken naar een meer integraal document, waarin we de RSU 2040 en de elementen uit deze SVU 2040 die de fysieke leefomgeving betreffen, samenbrengen.

De voortgang op de ambities van de verschilmakers volgen we aan de hand van terugkerende monitors en onderzoeken. Zoals de Volksgezondheidsmonitor en de Utrecht Monitor. Maar ook met behulp van publicaties als Gezondheidsverschillen, Scheidslijnen, Kansrijke Start en de Armoedemonitor. Op basis hiervan reflecteren we op of we het 'goede' doen en of er bijsturing nodig is. Daarnaast geeft de visie ook aanleiding om waar nodig en aanvullend verdiepende onderzoeken te doen op specifieke onderwerpen die meer gaan over houding en gedrag.

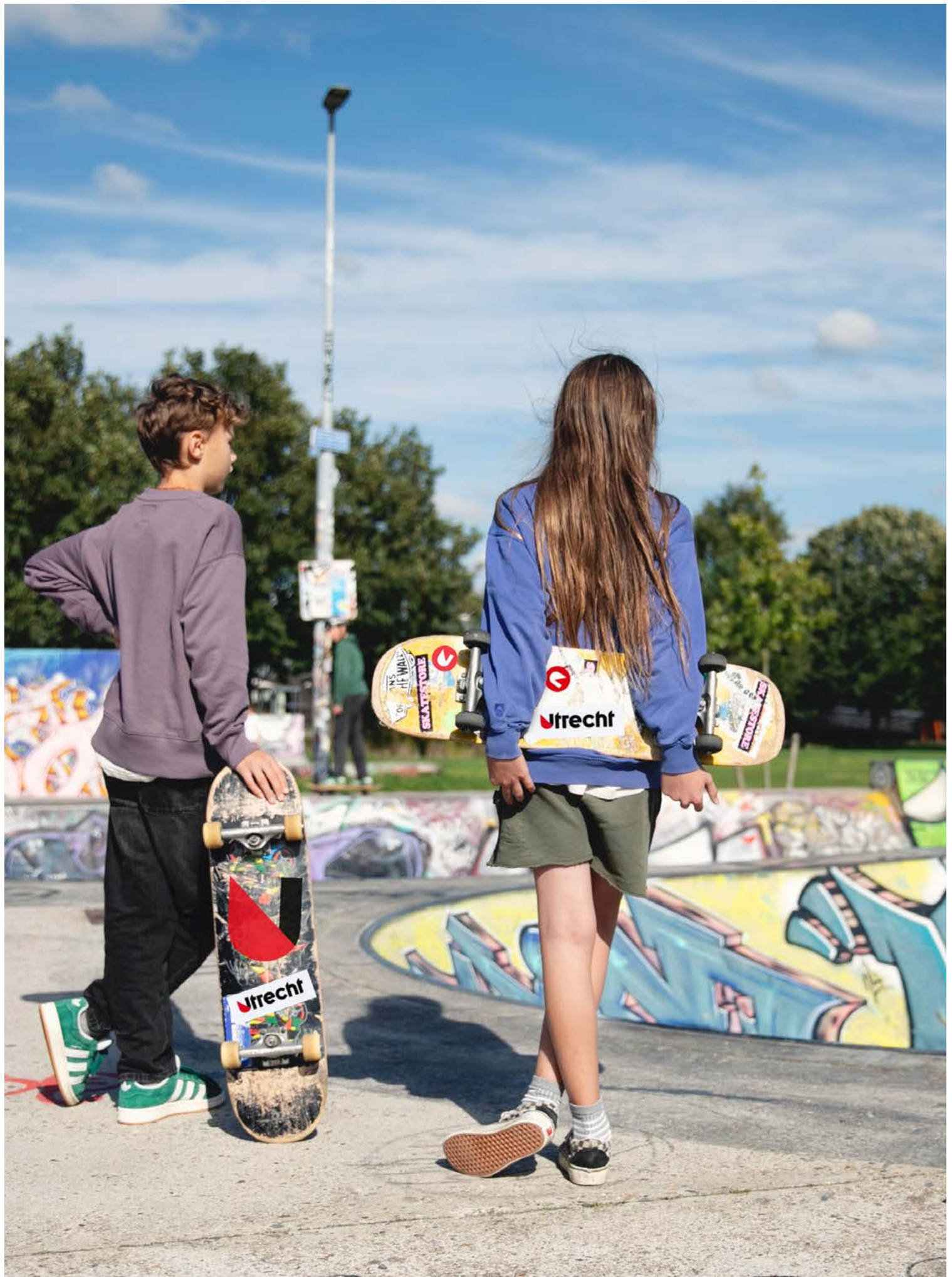
Verantwoording

In de verschillende beleidsnota's die verbonden zijn aan deze programma's wordt tussentijds verantwoord via de begrotingscyclus. In de beleidsnota's zijn specifieke indicatoren opgenomen, waarover verantwoording wordt afgelegd. Een deel van deze beleidsnota's is verder uitgewerkt in uitvoeringsprogramma's, waarover ook verantwoording wordt afgelegd. Voor de SVU 2040 geldt dat we circa halverwege de looptijd van de visie, voordat de meeste nota's aflopen, terugkijken op hoe de visie toegepast wordt en vooruitkijken of aanpassing van de gestelde koers nodig is. Bijvoorbeeld wanneer we zien dat tussentijds bijsturen nodig is, omdat onvoorziene ontwikkelingen hierom vragen. Daarnaast zijn er nota's die op een specifiek moment geëvalueerd worden: bijvoorbeeld de visitatiecommissie bij de Nota Wmo en de evaluatie van de Nota Jeugd ter voorbereiding op de nieuwe uitvraag. De visie vormt een cruciaal handvat bij deze momenten.

3. Utrechts sturingsmodel

Hoe krijgt dit vorm binnen de opgave? Welke afspraken zijn gemaakt?

Opgave	In 2040 vormen we een inclusieve, veerkrachtige en gezonde gemeenschap, waarin alle inwoners een eerlijke kans hebben om mee te doen en zich te ontwikkelen tot wie ze kunnen en willen zijn.
Gedeelde waarden zijn het startpunt	De leidende principes van het sociaal domein zijn het gedeelde vertrekpunt en helpen ons bij het op koers houden in de realisatie van de visie. 1. We maken samen de stad 2. In alles wat we organiseren staat het dagelijks leven van Utrechters en eenvoud centraal 3. Ongelijk investeren voor gelijke kansen 4. Voorkomen is beter dan genezen 5. Focussen op het aanpakken van grondoorzaken
Kaders en randvoorwaarden zijn scherp geformuleerd	De visie wordt uitgevoerd binnen de huidige kaders van wetgeving. De leidende principes en verschilmakers geven richting aan het beleid en de uitvoering in het sociaal domein.
Data en informatie brengt de beweging in kaart	De voortgang op de ambities van de verschilmakers volgen we aan de hand van terugkerende monitors en onderzoeken, zoals de Volksgezondheidsmonitor en de Utrecht Monitor. Maar ook publicaties als Gezondheidsverschillen, Scheidslijnen, Kansrijke Start en de Armoedemonitor. Op basis hiervan reflecteren we op of we het 'goede' doen en of er bijsturing nodig is. Daarnaast geeft de visie ook aanleiding om waar nodig en aanvullend verdiepende onderzoeken te doen op specifieke onderwerpen die meer gaan over houding en gedrag.
Leren en verbeteren via interactie en dialoog	In de verschillende beleidsnota's die verbonden zijn aan deze programma's wordt tussentijds verantwoord via de begrotingscyclus.

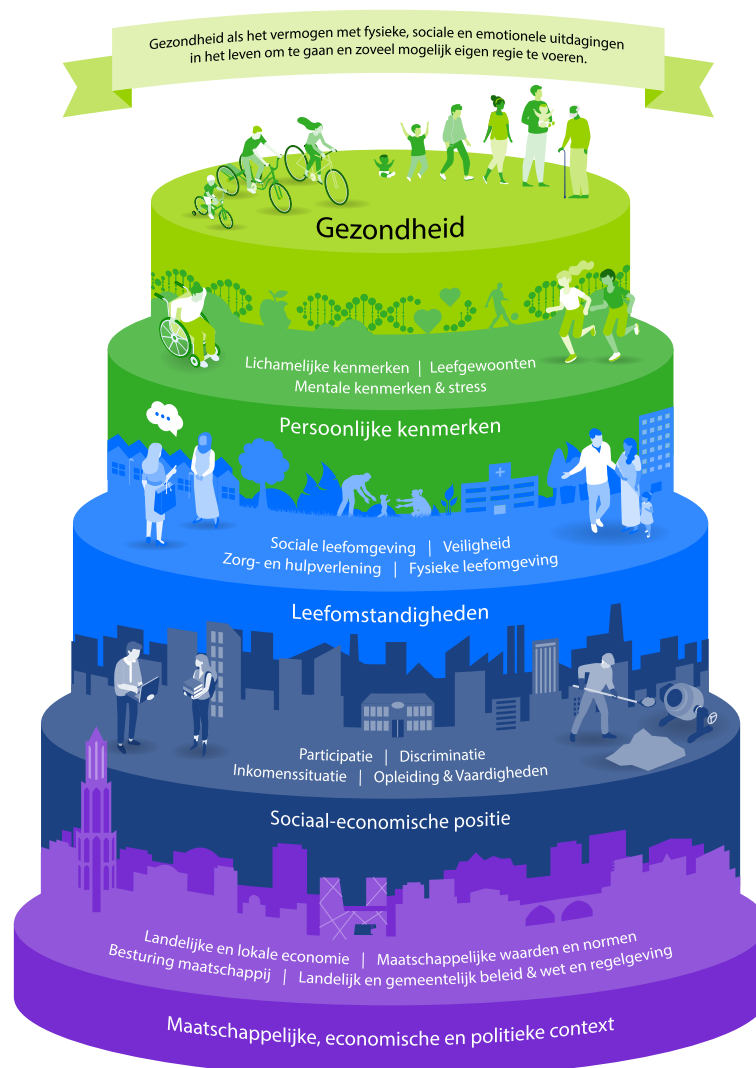

D Bijlagen

1. Gezondheidsmodel en grondoorzaken

Een belangrijk uitgangspunt is het erkennen dat veel van de problemen waar inwoners mee kampen maatschappelijke (grond)oorzaken hebben. De oorzaak van problemen ligt vaak in de maatschappelijke, economische en politieke context, de sociaal-economische positie en de leefomstandigheden. Dit betekent voor de oplossingen ook een fundamenteel andere benadering, namelijk het verschuiven van de focus van interventies gericht op individuen naar veranderingen aanbrengen in het systeem dat problemen veroorzaakt, met het besef dat inzet op de jeugd het meest effectief is (*life course-benadering*⁵⁷). Het Utrechts gezondheidsmodel⁵⁸ (zie onderstaande afbeelding) geeft de onderliggende met elkaar samenhangende determinanten van gezondheid (en welzijn) weer. Het model is onder andere samengesteld vanuit het regenboogmodel⁵⁹ en het concept van positieve gezondheid⁶⁰.

2. Analyse

In de analyse beschrijven we de belangrijkste ontwikkelingen die we zien richting 2040: wat we leren vanuit de wetenschap over het aanpakken van grondoorzaken en de uitkomsten van casuïstiekoverleggen.

Forse groei van de stad

- Naar verwachting telt Utrecht in 2040 ± 473.000 inwoners: een toename van ruim **98.000 inwoners** in 16 jaar tijd.⁶¹
- Toename **60.000 woningen** (± 37%) en **70.000 arbeidsplaatsen**.⁶²
- De gemiddelde bevolkingsdichtheid van de stad zal naar verwachting de komende 16 jaar doorgroeien van 3.800 naar **4.800 inwoners per km²**.⁶³
- Ondanks een toename van het aantal ouderen blijft Utrecht **een jonge stad**.⁶⁴
- Bij toenemende bevolkingsdichtheid en klimaatverandering is er met name in wijken met veel verharding en weinig groen **meer hitte in de stad**⁶⁵ door onvoldoende mogelijkheden voor verkoeling.⁶⁶
- Een ander risico is dat de **leefomgeving onder druk** komt te staan wat van invloed is op de gezondheid, op het hebben van voldoende (groene) ruimte om te spelen, te bewegen en te ontmoeten.^{67 68 69}

Schaarste neemt toe

- 1 op de 6 werknemers werkt nu in de zorg, in 2040 is **één op de vier** werkenden nodig in de zorg.⁷⁰
- 11 jaar wachttijd** op een sociale huur woning.⁷¹
- Tussen 2012 en 2022 zijn de huizenprijzen in Utrecht **bijna verdubbeld**.⁷²
- Vanaf 2026** veel onduidelijkheid over financiering vanuit het Rijk, ook wel ravijnjaar genoemd.
- Door de groei komen de leefbaarheid en voorzieningen **onder grotere druk** te staan, te zien aan de wachtlijsten voor zwembaden en sporten of aan de schaarse ruimte voor maatschappelijke voorzieningen als huisartsenzorg.⁷³

Digitale transformatie

- Voorspelling is dat rond 2050, AI het **intelligentieniveau van mensen** zal bereiken. Ook in het openbaar bestuur en de zorg is de verwachting dat dergelijke systemen een rol krijgen.⁷⁴
- Wanneer iemand geen digitale vaardigheden heeft of geen toegang tot het internet, is hij of zij **digitaal uitgesloten**. Digitale uitsluiting versterkt sociale uitsluiting, wat een negatief effect heeft op gezondheid.⁷⁵

Verschillen worden groter

- In Utrecht nam het aantal huishoudens **met bijstandsuitkering** toe (9.341 begin 2024; +1,4%). Het aantal huishoudens in armoede blijft stabiel (ruim 22.000, 14%).⁷⁶
- De huishoudens die leven van een inkomen op of onder de Utrechtse armoedegrens zijn **ongelijk verdeeld over de stad**. In de buurt Neckardreef is dit 40,2% en in Maximapark slechts 1,6%.⁷⁷
- De meeste Utrechters voelen zich gezond. Toch geldt voor bijna 1 op de 5 Utrechters dat zij zich ongezond voelen en **gezondheidsproblemen en overwegend ongezonde leefgewoonten** hebben.⁷⁸
- 13,4 jaar verschil in **gezonde levensverwachting** tussen wijken.⁷⁹
- 1 op de 10 minderjarig kinderen in Utrecht groeide in 2022 op in een huishouden dat leeft van een inkomen **op of onder de Utrechtse armoedegrens** (10,5%).⁸⁰
- In Nederland staan huurwoningen, en in het bijzonder sociale huurwoningen, vaker op **ongezondere plekken** dan koopwoningen.
- Klimaatverandering vraagt om **investeringen en ander gedrag**.⁸¹ Risico daarbij is dat mensen die van een minimum leven het hardst worden geraakt door de klimaatmaatregelen en het minst kunnen profiteren van ondersteunende maatregelen.

Ontwikkelingen in de samenleving

- 53% van de Utrechters heeft **veel vertrouwen** in lokale overheden t.o.v. 57% in 2021.⁸²
- Ruim één op de zeven Utrechtse volwassenen was in het najaar van 2022 **ernstig eenzaam**. In de jaren ervoor was ongeveer één op de tien volwassenen ernstig eenzaam.⁸³
- In 2023 is meer dan de helft van alle Utrechters (54%) **betrokken bij de buurt**.⁸⁴
- 1 op de 5 Utrechters geeft aan al **te zorgen voor of hulp te bieden** aan buurtbewoners. Een grotere groep doet dit nog niet, maar zou het wel willen doen (32%).⁸⁵
- Driekwart van de Nederlanders denkt dat **polarisatie toeneemt**.⁸⁶
- Bijna 4 op de 10 Utrechters (39%) doet **vrijwilligerswerk**.⁸⁷

Bestaansonzekerheid

Bestaansonzekerheid is **een meervoudig begrip**, een combinatie van onzekerheid over je financiën en inkomen, huisvesting, gezondheid, toegang tot zorg- en hulpverlening, mogelijkheden tot ontwikkeling en een sociaal netwerk. Vaak spelen meerdere van deze zaken tegelijkertijd.⁸⁸

Bestaansonzekerheid is een belangrijke oorzaak **van chronische stress**, wat bepalend is voor de lichamelijke en mentale gezondheid.⁸⁹ Andersom kunnen gezondheidsproblemen de problemen met financiële situatie, werk en wonen versterken.⁹⁰

Financiële bestaansonzekerheid

Omdat schulden vaak snel oplopen en het lang duurt om ze op te lossen, is het belangrijk om in te zetten op schulden **zo snel mogelijk oplossen** of, beter nog, het **voorkomen van (problematische) schulden**.⁹¹

Financiële bestaansonzekerheid is de bron van **veel problemen op andere levensdomeinen** en hangt samen met de woonsituatie en gezondheid.

Het risico dat kinderen die opgroeien in armoede later zelf ook arm worden, is in Nederland **bijna twee keer hoger** dan bij kinderen die in hun jeugd niet arm zijn.⁹²

Betaalbare huisvesting

Onvoldoende betaalbare woningen of onzekerheid over een woning is **een bron** (of versneller) van **veel andere problemen**.^{93 94 95 96}

Doordat de sociale huurwoningen zich vaak concentreren in bepaalde wijken, evenals de goedkopere particuliere huur, ontstaat **stedelijke segregatie**. Deze vorm van segregatie neemt toe en heeft een langdurig negatief effect op kansen van mensen. Hierdoor ontstaat een vicieuze cirkel van dalende kansen en verder groeiende ongelijkheid.

Het inzetten op **een stabiele woonplek met begeleiding** tegenover het bieden van opvang zoals we die nu kennen is niet alleen menselijker en effectiever, maar uiteindelijk ook kosteneffectief.⁹⁷

Inzichten uit de wetenschap

In samenwerking met het Verweij Jonker instituut hebben we gekeken naar wat verschillende onderzoeken ons leren over wat helpt en wat werkt in het verminderen van de ongewenste verschillen in de stad en lichten we toe hoe dit aansluit bij de vier verschilmakers waar wij als gemeente voor kiezen en wat dit van ons als gemeente vraagt richting 2040.

Kansrijk opgroeien

Investeren in **jonge kinderen** (0-5 jaar) en in hun **ouders/opvoeders** heeft de meeste impact op het verminderen van kansenongelijkheid.⁹⁸

Kansrijk opgroeien betekent **inzetten op de bestaanszekerheid**: (geld)stress heeft een negatief effect op de mate waarin ouders een goede opvoeder kunnen zijn⁹⁹ en te kleine en ongezonde woonruimte beperkt de gezonde ontwikkeling van kinderen.¹⁰⁰

Kinderen die opgroeien in kwetsbare omstandigheden lopen een **verhoogd risico op het ontwikkelen van problemen**, niet alleen tijdens hun jeugd maar ook op latere leeftijd. Dit zien we onder andere terug in het verschil in vroeggeboorte, een laag geboortegewicht, gezond gewicht of spraak- en taalontwikkeling.¹⁰¹

Gezond samen leven

Het is belangrijk om vast te stellen dat gezondheid een **maatschappelijke verantwoordelijkheid** is, waar dus zeker niet alleen via zorg en individuele (leefstijl)interventies aan kan worden gewerkt.

Sociale contacten en steun maken een belangrijk verschil in ervaren gezondheid. Ook het Sociaal Cultureel Planbureau geeft aan dat wie je kent en in hoeverre je beschikt over netwerken mede bepaalt welke kansen je krijgt in het leven.

Kleine alledaagse interacties waar je normaal niet te lang bij stil staat, blijken een positief effect te hebben op hoe we in ons vel zitten.¹⁰²

Mensen hebben zowel behoefte aan 'bonding' als 'bridging'.¹⁰³ De overheid kan dit faciliteren door de **inrichting van de stedelijke omgeving**.¹⁰⁴

Rol van de overheid

In dit alles is het kijken naar **de rol van de (lokale) overheid** van belang. Bij beleid gaat het om het streven naar minder (nieuw) beleid, en zorgen voor beter onderbouwd en integraler beleid.¹⁰⁵

De theorie van 'rechtvaardige stad'¹⁰⁶ geeft houvast in het werken aan **een open en betrouwbare overheid die handelt vanuit gepast vertrouwen**. Hierin worden drie overlappende vormen onderscheiden: Verdelingsrechtvaardigheid, Procedurele rechtvaardigheid en Erkenningsrechtvaardigheid.

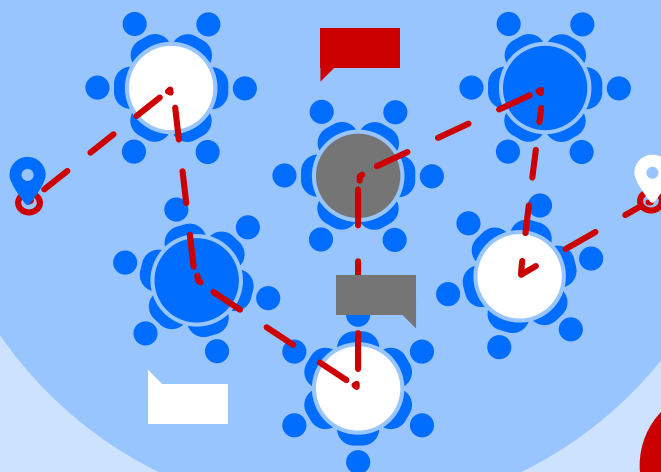
Op inhoud

De zekerheid van een **dak boven je hoofd** en **financiële bestaanszekerheid** zijn fundamenteel voor inwoners om hun leven op de rit te krijgen.

Ook vanuit het perspectief van beroepskrachten besparen we **veel tijd en frustratie** als we problematiek die ontstaat door deze fundamentele vraagstukken kunnen voorkomen.

Casuïstiek

Binnen de gemeente Utrecht is een groot aantal casuïstiekoverleggen en doorbraaktafels georganiseerd. Hieruit hebben we rode draden gedestilleerd en aangescherpt met de voorzitters van de verschillende overleggen. Deze input geeft richting aan waar we het meest verschil kunnen maken voor inwoners en ook op wat dit vraagt van de gemeente en hoe we werken.

Wat vraagt het van de manier waarop de gemeente werkt?

Inwoner en leefwereld **centraal** blijven stellen bij beleid/organiseren.

Eenvoudig organiseren (geen complexe systeemwereld) vanuit inwoner/bedoeling.

Meer samenhang aanbrengen in zorg/ondersteuning/dienstverlening. Zelf zo weinig mogelijk schotten maken of ontschotten waar kan.

Blijven leren en toetsen van beleid en uitvoering door o.a. leren (van casuïstiek) beter in organisatie te beleggen.

3. Eindnoten

- 1 Buitelaar, E. (2020). *Maximaal, gelijk, voldoende, vrij, vier perspectieven op de rechtvaardige stad*. Planbureau voor de leefomgeving. [Maximaal gelijk voldoende vrij \(trancity.nl\)](https://trancity.nl). Drie vormen van rechtvaardigheid. Verdelingsrechtvaardigheid: Het streven naar een eerlijke verdeling van middelen in een samenleving. Procedurele rechtvaardigheid: De mate waarin alle belanghebbenden in een proces op een eerlijke manier betrokken zijn. Erkenningsrechtvaardigheid: Het belang van erkenning, respect en waardering van de identiteit, cultuur, waarden en rechten van individuen en groepen
- 2 Wanneer we in deze visie spreken over het sociaal domein bedoelen we het beleid en de uitvoering die volgt uit de wettelijke taken van de gemeente vanuit verschillende wetten: de Participatiewet, Wet gemeentelijke schuldhulpverlening, Wmo, Jeugdwet, Passend Onderwijs, Leerplichtwet, Wet inburgering, Wet op Publieke Gezondheid.
- 3 In de omgevingsvisie staat al het gemeentelijke beleid over de fysieke leefomgeving: <https://omgevingsvisie.utrecht.nl/>
- 4 Beroepskracht: Persoon die beroepshalve een betaalde functie vervult.
- 5 Rekenkamer Utrecht (2023). *Pleisters plakken*. [Rekenkamerrapport Pleisters plakken - armoedebeleid \(utrecht.nl\)](https://rekenkamerutrecht.nl)
- 6 Gemeente Utrecht (2023). *Utrecht Monitor*. Geraadpleegd oktober 2024: [Armoede | Utrecht Monitor \(utrecht-monitor.nl\)](https://utrecht-monitor.nl)
- 7 Gemeente Utrecht (2023). *Scheidslijnen in Utrecht*. Geraadpleegd oktober 2024 [2.1 Inkomen | Utrecht Monitor \(utrecht-monitor.nl\)](https://utrecht-incijfers.nl/jive?workspace_guid=b1e551c4-646e-42b1-9eab-37aa0477569a). en *Utrecht in Cijfers* (2022). Geraadpleegd oktober 2024: https://utrecht-incijfers.nl/jive?workspace_guid=b1e551c4-646e-42b1-9eab-37aa0477569a
- 8 Rekenkamer Utrecht (2023). *Pleisters plakken*.
- 9 Raad voor Volksgezondheid en Samenleving (2024). *Van overleven naar bloeien, Bestaansonzekerheid voorkomen en verminderen*. p23
- 10 Raad voor Volksgezondheid en Samenleving (2021), *Gezichten van een onzeker bestaan*. [Gezichten van een onzeker bestaan | Publicatie | Raad voor Volksgezondheid en Samenleving \(raadvr.nl\)](https://rvs.nl/publicatie/raad-voor-volksgezondheid-en-samenleving-raadvr-2021-gezichten-van-een-onzeker-bestaan)
- 11 Gemeente Utrecht (2022), *Utrechts Gezondheidsprofiel 2022*. <https://volksgezondheidsmonitor.nl/utrechts-gezondheidsprofiel/patronen-gezondheid/2>
- 12 Commissie Sociaal Minimum (2023). *Een zeker bestaan. Naar een toekomstbestendig stelsel van het sociaal minimum*. Rapport II. Een zeker bestaan; Naar een toekomstbestendig stelsel van het sociaal minimum (Rapport II) | Rapport | Rijksoverheid.nl
- 13 Sociaal Cultureel Planbureau (2024). *Zien, luisteren en helpen*. [Zien, luisteren en helpen | Publicatie | Sociaal en Cultureel Planbureau \(scp.nl\)](https://scplanbureau.nl/publicatie/zien-luisteren-en-helpen)
- 14 Zie ook de beleidsnota arbeidsmarkt Utrecht (is gepland voor q4 2024): *Beleidsnota arbeidsmarkt (2024)*. Gemeente Utrecht.
- 15 World Health Organization regio Europe (2019). *Healthy prosperous lives for all: the European health equity status report*. [Healthy prosperous lives for all: the European Health Equity Status Report \(who.int\)](https://www.euro.who.int/en/health-topics/healthy-lives/healthy-prosperous-lives-for-all-the-european-health-equity-status-report)
- 16 Gemeente Utrecht (2024). *Utrecht Monitor*. Geraadpleegd oktober 2024: [Huurwoningmarkt | Utrecht Monitor \(utrecht-monitor.nl\)](https://utrecht-monitor.nl)
- 17 [www.Hypotheek.nl](https://www.hypotheek.nl) (2024). Geraadpleegd oktober 2024: [Duurste en goedkoopste gemeenten Nederland | De Hypotheek](https://www.hypotheek.nl/duurste-en-goedkoopste-gemeenten-nederland)
- 18 Cebeon, Impuls en Xpertisezorg (2022). *Maatschappelijke kosten-baten analyse brede aanpak dakloosheid*. [Maatschappelijke KBA brede aanpak dakloosheid \(cebeon.nl\)](https://cebeon.nl/maatschappelijke-kosten-baten-analyse-brede-aanpak-dakloosheid)
- 19 Gemeente Utrecht (2023). *Oplegger RSU 2040*. Vastgesteld op 9 maart 2023: [Oplegger RSU2040](https://rsu2040.nl).
- 20 Movisie en Platform31 (2023). *De gemengde wijk als tussenstap naar de inclusieve wijk*. [De gemengde wijk als tussenstap naar de inclusieve wijk | Movisie](https://movisie.nl/publicatie/de-gemengde-wijk-als-tussenstap-naar-de-inclusieve-wijk)
- 21 Zoals met 'Geef Tijdelijk Thuis', waarin vier sociaal maatschappelijke organisaties een oplossing bieden door mensen die een kamer over hebben te koppelen aan Utrechters die, om uiteenlopende redenen, tijdelijk onderdak nodig hebben. [Geef Tijdelijk Thuis](https://geeftijdelijktuis.nl)
- 22 Gemeente Utrecht (2024). *Beleidsnota gezondheid, samen gezondheidsverschillen verkleinen 2024-2027*. [Document Utrecht - Beleidsnota Gezondheid - Samen gezondheidsverschillen verkleinen 2024 - 2027 - iBabs Publieksporaal \(bestuurlijkeinformatie.nl\)](https://utrecht-monitor.nl/document/utrecht-beleidsnota-gezondheid-samen-gezondheidsverschillen-verkleinen-2024-2027)
- 23 De netwerkorganisatie waarin 16 gemeenten in de regio Utrecht samenwerken als antwoord op grote maatschappelijke thema's en uitdagingen: mobiliteit, economie, wonen, gezondheid en inclusiviteit, groen en landschap en duurzaamheid. [U10-gemeenten - Utrecht10](https://u10-gemeenten.nl)
- 24 Regio U10 (2023). *Woondeal regio Utrecht 2022-2030*. [Woondeal regio Utrecht - Utrecht10](https://woondeal-regio-utrecht.nl)
- 25 Gemeente Utrecht (2024). *Beleidsnota Utrecht onderdak 2024-2030*. [Document Utrecht - Beleidsnota Utrecht onderdak - iBabs Publieksporaal \(bestuurlijkeinformatie.nl\)](https://utrecht-monitor.nl/document/utrecht-beleidsnota-utrecht-onderdak-2024-2030) en de nog vast te stellen nota; regionale aanpak dakloosheid
- 26 Gemeente Utrecht (2024). *Utrecht Monitor*. Geraadpleegd oktober 2024: [Bevolkingssamenstelling | Utrecht Monitor \(utrecht-monitor.nl\)](https://utrecht-monitor.nl)
- 27 Gemeente Utrecht, Raedelijk, Dock, Lokalis (2020). *Factsheet kansrijke start Utrecht*. [Samenwerken aan een kansrijke start in de stad Utrecht](https://utrecht-monitor.nl/document/utrecht-factsheet-kansrijke-start-utrecht)
- 28 Heckman, J.. *The Heckman Curve*. Geraadpleegd oktober 2024: [The Heckman Curve - The Heckman Equation](https://heckmancurve.nl)
- 29 Gemeente Utrecht (2024). *Eerste 1000 dagen van kinderen*. Geraadpleegd oktober 2024: [Eerste 1000 dagen van kinderen | Volksgezondheidsmonitor](https://volksgezondheidsmonitor.nl/publicatie/eerste-1000-dagen-van-kinderen)
- 30 Gemeente Utrecht (2024) *Beleidsnota financiële bestaanszekerheid*. [Document Utrecht - Beleidsnota Financiële Bestaanszekerheid - iBabs Publieksporaal \(bestuurlijkeinformatie.nl\)](https://utrecht-monitor.nl/document/utrecht-beleidsnota-financiële-bestaanszekerheid)
- 31 Sociaal Cultureel Planbureau (2023). *Eigentijdse ongelijkheid*. [Eigentijdse ongelijkheid | Publicatie | Sociaal en Cultureel Planbureau \(scp.nl\)](https://scplanbureau.nl/publicatie/eigentijdse-ongelijkheid)
- 32 Institute for positive health (2015). www.iph.nl. Geraadpleegd oktober 2024: [Wat is het? - Institute for Positive Health \(iph.nl\)](https://www.iph.nl/wat-is-het)

- 33 Movisie (2024). Geraadpleegd oktober 2024: [Polarisatie](#) | [Movisie](#)
- 34 Gemeente Utrecht (2023). *Factsheet eenzaamheid 2023*. [Factsheet-eezaamheid-Utrecht-2023_0.pdf](#) ([volksgezondheidsmonitor.nl](#))
- 35 Movisie (2024). Geraadpleegd oktober 2024: [Wat is het effect van alledaagse kleine interacties?](#) | [Movisie](#)
- 36 Zie bijlage D2 Analyse
- 37 De leefbaarheid van een buurt of wijk betreft de mate waarin de omgeving aansluit bij de eisen en wensen van de mensen die er wonen. Het gaat dan om de fysieke omgeving, woningvoorraad, voorzieningen (zoals scholen, sport, religieuze en culturele plekken), sociale samenhang en om overlast en (on)veiligheid. ([Meeste wijken in Nederland prettig om te wonen: grote verschillen in de steden](#) | [Nieuwsbericht](#) | [Rijksoverheid.nl](#))
- 38 Gemeente Utrecht (2023). *Ruimtelijke Strategie Utrecht 2040*. [Ruimtelijke Strategie Utrecht 2040](#) | Gemeente Utrecht - Omgevingsvisie
- 39 UWV (2023). *Meer doen met minder mensen*. [demografische ontwikkelingen](#), [arbeidsmarkt](#) ([werk.nl](#))
- 40 Zie bijlage analyse SVU 2040 voor toelichting op dit concept
- 41 Gemeente Utrecht (2023). *Uitvoeringsprogramma cultuurparticipatie 2024-2028*. [Document Utrecht - Uitvoeringsprogramma cultuurparticipatie 2024-2028](#) - [iBabs Publieksporaal](#) ([bestuurlijkeinformatie.nl](#))
- 42 Gemeente Utrecht (2023). *Oplegger RSU 2040*. Vastgesteld op 9 maart 2023: [Oplegger RSU2040](#)
- 43 Gemeente Utrecht (2024). *Beleidsnota Grondbeleid gemeente Utrecht 2024*. [Document Utrecht - Beleidsnota Grondbeleid Gemeente Utrecht 2024](#) - [iBabs Publieksporaal](#) ([bestuurlijkeinformatie.nl](#))
- 44 Gemeente Utrecht (2024). *Beleidsnota Samen stad maken*. Geen Utrecht zonder U. Leidende principes: [Document Utrecht - Beleidsnota Samen stad maken](#) - [iBabs Publieksporaal](#) ([bestuurlijkeinformatie.nl](#))
- 45 Met gezamenlijk bedoelen we gemeente, partners en inwoners.
- 46 We benutten hiervoor de scheidslijnen monitor: Gemeente Utrecht (2023). *Scheidslijnen in Utrecht*. [Scheidslijnen in Utrecht](#) | [Utrecht Monitor](#) ([utrecht-monitor.nl](#))
- 47 Gemeente Utrecht (2022). *Handreiking ongelijk investeren voor gelijke kansen*. [Handreiking Ongelijk investeren voor Gelijke kansen](#)
- 48 Zie 44 *Beleidsnota Samen Stad Maken* en zie 47 *Handreiking Ongelijk Investeren voor Gelijke Kansen en Gemeente Utrecht (2023)*. *Een betrouwbare overheid met een menselijke maat, visie en meerjarenperspectief op dienstverlening 2023-2032*. [Document Utrecht - Visie en meerjarenperspectief op dienstverlening 2023 – 2032.pptx](#) - [iBabs Publieksporaal](#) ([bestuurlijkeinformatie.nl](#)) en gemeente Utrecht (2023). *Beleidsnota Inclusie en diversiteit*. [Document Viewer - U-reka Gemeente Utrecht](#). Buitelaar, E. (2020). *Maximaal, gelijk, voldoende, vrij, vier perspectieven op de rechtvaardige stad*. [Planbureau voor de leefomgeving](#). [Maximaal gelijk voldoende vrij](#) ([trancity.nl](#))
- 49 Buitelaar, E. (2020). *Maximaal, gelijk, voldoende, vrij, vier perspectieven op de rechtvaardige stad*. [Planbureau voor de leefomgeving](#). [Maximaal gelijk voldoende vrij](#) ([trancity.nl](#))
- 50 We sluiten hierbij aan op de visie publieksdienstverlening: Gemeente Utrecht (2023). *Een betrouwbare overheid met een menselijke maat, visie en meerjarenperspectief op dienstverlening 2023-2032*. [Document Utrecht - Visie en meerjarenperspectief op dienstverlening 2023 – 2032.pptx](#) - [iBabs Publieksporaal](#) ([bestuurlijkeinformatie.nl](#))
- 51 Gemeente Utrecht (2020). *De Utrechtse aanpak in het sociaal domein, model en werking in de praktijk*. [De Utrechtse aanpak in het sociaal domein](#)
- 52 Simons, R. (1995). *Control in an Age of Empowerment*. Harvard business review
- 53 Gemeente Utrecht en visitatiecommissie (2020). *Kritische blik*. [Kritische Blik](#) ([utrecht.nl](#))
- 54 Erasmus Universiteit Rotterdam. *Impact at the core, Theory of change*. [Theory of Change](#) | [Impact At The Core](#) | [Erasmus University Rotterdam](#) ([eur.nl](#))
- 55 Nederlandse School voor Openbaar Bestuur en Planbureau voor de Leefomgeving (2020). *Leren Institutionaliseren, reflecties bij het leren door de Rijksoverheid in de deal-aanpak*. [Leren institutionaliseren](#) ([pbl.nl](#))
- 56 Voor meer informatie, definities en voorbeelden van ontschotting zie AEF (2023), 'Van schotten naar verbinding: ontschotte financiering in en rondom het sociaal domein', online [hier](#) te vinden
- 57 World Health Organization, Americas Region. [www.paho.org](#), Healthy Life Course. Geraadpleegd oktober 2024:
- 58 Gemeente Utrecht. *Utrechts gezondheidsmodel (2024)*. [Utrechts gezondheidsmodel](#) | [Volksgezondheidsmonitor](#)
- 59 Dahlgren and Whitehead (1991). Dahlgren-Whitehead-model. Institute for future studies, Stockholm, Zweden.
- 60 Institute for positive health (2015). [www.iph.nl](#). Geraadpleegd oktober 2024: [Wat is het?](#) - Institute for Positive Health ([iph.nl](#))
- 61 Gemeente Utrecht (2024). [www.utrecht-monitor.nl](#). Geraadpleegd oktober 2024: [Bevolking & bestuur](#) | [Utrecht Monitor](#) ([utrecht-monitor.nl](#))
- 62 Gemeente Utrecht (2023). *Ruimtelijke strategie Utrecht 2040*. [Ruimtelijke Strategie Utrecht 2040](#) | Gemeente Utrecht - Omgevingsvisie
- 63 Gemeente Utrecht (2024). [www.utrecht-monitor.nl](#). Geraadpleegd oktober 2024: [Bevolking & bestuur](#) | [Utrecht Monitor](#) ([utrecht-monitor.nl](#))
- 64 Gemeente Utrecht (2024). [www.utrecht-monitor.nl](#). [Bevolkingsgroei](#). Geraadpleegd oktober 2024: [Bevolkingsontwikkeling](#) | [Utrecht Monitor](#) ([utrecht-monitor.nl](#))
- 65 Gemeente Utrecht (2024). [www.utrecht.nl](#) [wonen en leven](#), [duurzame stad](#), [groen en water](#), [hitte](#). Geraadpleegd oktober 2024: <https://www.utrecht.nl/wonen-en-leven/duurzame-stad/groen-en-water/uw-huis-tuin-of-buurt-groener-maken-en-regenwater-opvangen/hitte>
- 66 Gemeente Utrecht (2024). [www.volksgezondheidsmonitor.nl](#). Geraadpleegd oktober 2024: [Leefomgeving](#) | [Volksgezondheidsmonitor](#)
- 67 Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (2023). *Opgaven voor volksgezondheid en zorg op weg naar 2050*. [Vooruitblik Volksgezondheid Toekomstverkenning 2024](#). [Opgaven voor volksgezondheid en zorg op weg naar 2050](#). [Vooruitblik Volksgezondheid Toekomstverkenning 2024](#) | [RIVM](#)
- 68 Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (2023). *Samenvatting regiobeeld Utrecht*. [Samenvatting regiobeeld IZA Utrecht – 20230623.pdf](#)
- 69 Samenwerkende gezondheidsfondsen (2024). *Manifest Gezondheidsramp in Nederland op komst*. [Gezondheidsramp in Nederland op komst](#) - [Samenwerkende GezondheidsFondsen](#)

- 70 Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid (2021). *Kiezen voor houdbare zorg. Mensen, middelen en maatschappelijk draagvlak*. [Kiezen voor houdbare zorg. Mensen, middelen en maatschappelijk draagvlak | Rapport | WRR](#)
- 71 Gemeente Utrecht (2024). [www.utrecht-monitor.nl huurwoningmarkt](#). Geraadpleegd oktober 2024: [Huurwoningmarkt | Utrecht Monitor \(utrecht-monitor.nl\)](#)
- 72 Hypotheker (2024). [www.hypotheke.nl](#). Geraadpleegd oktober 2024: [Duurste en goedkoopste gemeenten Nederland | De Hypotheker](#)
- 73 RTV Utrecht (2024). [www.rtvutrecht.nl nieuws](#). 9000 bewoners straks zonder huisarts? Sluiting dreigt voor gezondheidscentrum in Utrechtse wijk Kanaleneiland - RTV Utrecht
- 74 Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid (2021). *Opgave AI. De nieuwe systeemtechnologie*. [Opgave AI. De nieuwe systeemtechnologie | Rapport | WRR](#)
- 75 Gemeente Utrecht (2024). [www.volksgezondheidsmonitor.nl Rondkomen en onderwijs, digitale vaardigheden](#). Geraadpleegd oktober 2024: [Digitale vaardigheden | Volksgezondheidsmonitor](#)
- 76 Gemeente Utrecht (2024). [www.utrecht-monitor.nl Economie & inkomen](#). Geraadpleegd oktober 2024: [Economie & inkomen | Utrecht Monitor \(utrecht-monitor.nl\)](#)
- 77 Gemeente Utrecht (2024). [www.utrecht-monitor.nl Economie & inkomen](#). Geraadpleegd oktober 2024: [Economie & inkomen | Utrecht Monitor \(utrecht-monitor.nl\)](#)
- 78 Gemeente Utrecht (2024). [www.volksgezondheidsmonitor.nl Gezondheid en leefgewoonten, levensverwachting](#). Geraadpleegd oktober 2024: [Levensverwachting | Volksgezondheidsmonitor](#)
- 79 Gemeente Utrecht (2024). [www.volksgezondheidsmonitor.nl Gezondheid en leefgewoonten, levensverwachting](#). Geraadpleegd oktober 2024: [Levensverwachting | Volksgezondheidsmonitor](#)
- 80 Gemeente Utrecht (2024). [www.utrechtcijfers.nl](#). Geraadpleegd oktober 2024: [Utrecht in Cijfers | Gemeente Utrecht - % kinderen \(tot 18\) in huishoudens met inkomen tot 125% van het sociaal minimum - 2022 - Wijken](#)
- 81 Wetenschappelijke raad voor Regeringsbeleid (2023). *Rechtvaardigheid in klimaatbeleid, over de verdeling van klimaatkosten*. [Rechtvaardigheid in klimaatbeleid. Over de verdeling van klimaatkosten | Rapport | WRR](#)
- 82 Gemeente Utrecht (2024) [www.utrechtmonitor.nl Vertrouwen in overheid](#). Geraadpleegd oktober 2024
- 83 Gemeente Utrecht (2024). [www.volksgezondheidsmonitor.nl Sociale contacten en eenzaamheid](#). Geraadpleegd oktober 2024: [Sociale contacten en eenzaamheid | Volksgezondheidsmonitor](#)
- 84 Gemeente Utrecht (2024). [www.utrecht-monitor.nl Initiatieven](#). Geraadpleegd op oktober 2024
- 85 Gemeente Utrecht (2024). [www.utrecht-monitor.nl Maatschappelijke participatie](#). Geraadpleegd oktober 2024: [Maatschappelijke participatie | Utrecht Monitor \(utrecht-monitor.nl\)](#)
- 86 Sociaal Cultureel Planbureau (2022). *Driekwart van de Nederlanders denkt dat polarisatie toeneemt, Burgerperspectieven 2022*. [Driekwart van de Nederlanders denkt dat polarisatie toeneemt | Nieuwsbericht | Sociaal en Cultureel Planbureau \(scp.nl\)](#)
- 87 Gemeente Utrecht (2024). [www.utrecht-monitor.nl Maatschappelijke participatie](#). Geraadpleegd oktober 2024: [Maatschappelijke participatie | Utrecht Monitor \(utrecht-monitor.nl\)](#)
- 88 Raad voor Volksgezondheid en Samenleving (2024). *Van overleven naar bloeien: bestaansonzekerheid voorkomen en verminderen*. [Van overleven naar bloeien: bestaansonzekerheid voorkomen en verminderen | Advies | Raad voor Volksgezondheid en Samenleving \(raadrvs.nl\)](#)
- 89 Goijaerts, J., Vonk, R. en 'S Jongers, T. (2022). *De realiteit van overleven*. TSG Tijdschr Gezondheidswet 100 (Suppl 1), 21–27. [De realiteit van overleven | TSG - Tijdschrift voor gezondheidswetenschappen \(springer.com\)](#)
- 90 Stronks, K., Droomers, M. (2014). 'Ongezonde armoede. Waarom arme mensen ongezonder zijn en wat daaraan te doen is', in: Michon, L., Slot, J. (eindredactie), *Armoede in Amsterdam. Een stadsbrede aanpak van hardnekkige armoede*. Bureau Onderzoek en Statistiek van gemeente Amsterdam, pp. 63–71.
- 91 Raad voor Volksgezondheid en Samenleving (2024). *Van overleven naar bloeien, Bestaansonzekerheid voorkomen en verminderen*. p23
- 92 Raad voor Volksgezondheid en Samenleving (2024). *Van overleven naar bloeien, Bestaansonzekerheid voorkomen en verminderen*. p23.
- 93 Ter illustratie hier een (niet uitputtende) opsomming: A) Intramurale (ggz-)cliënten kunnen niet door- of uitstromen de buurt in. Hierdoor komen intramurale plekken onvoldoende vrij voor nieuwe cliënten. Hierdoor blijven inwoners die zwaardere (intramurale) hulp nodig hebben te lang op wachtlijsten staan waardoor lokale teams (te?) lang overbruggingszorg bieden. B) Bij onveilige situaties in een huishouden, waar een ouder (voor diens eigen veiligheid) uit huis moet, wordt die te vaak ver weg geplaatst, met alle afstand tot de kinderen van dien (ontwrichting van hun eigen leven, netwerk en school). C) Het tekort aan sociale huur maakt dat alle kwetsbare doelgroepen geclusterd worden in dezelfde straten en buurten. Dit veroorzaakt overlast over en weer tussen bewoners. D) Bewezen effectieve interventies als 'Housing First' komen lastig van de grond door het tekort aan woningen.
- 94 Raad voor Volksgezondheid en Samenleving (2021). *Een eerlijke kans op gezond leven*. [Een eerlijke kans op gezond leven | Advies | Raad voor Volksgezondheid en Samenleving \(raadrvs.nl\)](#). Ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport (2024). *Historische analyse Wet maatschappelijke ondersteuning 2015, Onderdeel van het houdbaarheidsonderzoek Wmo 2015*. [Historische analyse Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 | Rapport | Rijksoverheid.nl](#). Duijvendak, J.W.(2023). *Beleid zorg en welzijn: mammoettanker op drift*. <https://www.socialevraagstukken.nl/beleid-zorg-en-welzijn-mammoettanker-op-drift/>
- 95 Raad voor Volksgezondheid en Samenleving (2024). *Van overleven naar bloeien, Bestaansonzekerheid voorkomen en verminderen*.
- 96 Duijvendak, J.W.(2023). *Beleid zorg en welzijn: mammoettanker op drift*. <https://www.socialevraagstukken.nl/beleid-zorg-en-welzijn-mammoettanker-op-drift/>

- 97 Cebeon, Impuls en Xpertisecare (2022). *Maatschappelijke kosten-baten analyse brede aanpak dakloosheid*. [Maatschappelijke KBA brede aanpak dakloosheid \(cebeon.nl\)](https://cebeon.nl/maatschappelijke-kosten-baten-analyse-brede-aanpak-dakloosheid)
- 98 Heckman, J.. *The Heckman Curve*. Geraadpleegd oktober 2024: [The Heckman Curve - The Heckman Equation](https://heckmancurve.com/)
- 99 Raad voor Volksgezondheid en Samenleving (2023). *Kinderen uit de Knel*. [Kinderen uit de knel | Advies | Raad voor Volksgezondheid en Samenleving \(raadrvs.nl\)](https://www.raadvr.nl/kinderen-uit-de-knel)
- 100 Raad voor Volksgezondheid en Samenleving (2023). *Kinderen uit de Knel*. [Kinderen uit de knel | Advies | Raad voor Volksgezondheid en Samenleving \(raadrvs.nl\)](https://www.raadvr.nl/kinderen-uit-de-knel)
- 101 Heckman, J.. *The Heckman Curve*. Geraadpleegd oktober 2024: [The Heckman Curve - The Heckman Equation](https://heckmancurve.com/)
- 102 Movisie (2023). *Wat is het effect van alledaagse kleine interacties? Pilots in Amsterdam en Enschede*. [Wat is het effect van alledaagse kleine interacties? | Movisie](https://www.movisie.nl/wat-is-het-effect-van-alledaagse-kleine-interacties)
- 103 Mensen zoeken van nature gelijkgestemden op, bijvoorbeeld mensen met dezelfde achtergrond, interesses of religie. Bij die mensen voel je je vertrouwd, want zij delen vaak dezelfde normen en waarden. Deze groepsvorming staat ook wel bekend als 'bonding'. Maar als mensen die veel van elkaar verschillen elkaar regelmatig tegenkomen en ontmoeten, ontstaat ook een basis voor onderling vertrouwen en verbondenheid, 'bridging'
- 104 Putnam, 2007
- 105 Ter Haar, D. et al. (2020). *Publiek en effectief, het kan! Naar een kwalitatief hoogwaardige en robuuste publieke sector voor Nederland*. [Denkwerk. Publiek en Effectief, het kan! \(juli 2020\) | DenkWerk](https://denkwerk.nl/publicatie/publiek-en-effectief-het-kan)
- 106 Buitelaar, E. (2020). *Maximaal, gelijk, voldoende, vrij, vier perspectieven op de rechtvaardige stad*. [Planbureau voor de leefomgeving. Maximaal gelijk voldoende vrij \(trancity.nl\)](https://trancity.nl/)

Uitgave gemeente Utrecht: Maatschappelijke Ontwikkeling,
Volksgezondheid en Werk en Inkomen

December 2024

Vormgeving: DDK, Utrecht

Utrecht.nl